T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDE KENT KURGUSU VE SERAMİK YÜZEYLERE TASARIM ÖRNEKLERİ

Hazırlayan
Burçak DEĞERLİ

Danışman
Doç. Serap IŞIKHAN

İzmir-2024

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Tezi

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDE KENT KURGUSU VE SERAMİK YÜZEYLERE TASARIM ÖRNEKLERİ

Hazırlayan
Burçak DEĞERLİ

Danışman
Doç. Serap IŞIKHAN

İzmir-2024

YEMİN METNİ

Geleneksel Türk Sanatları Tezhip Anasanat Dalı Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum *"*Matrakçı Nasuh Minyatürlerinde Kent Kurgusu Ve Seramik Yüzeylere Tasarım Örnekleri*"* adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih … / … / …

Adı SOYADI

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün …… / …… / ……. Tarih ve …… sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği' nin …….. maddesine göre …… öğrencisi ……..'nın *"*Matrakçı Nasuh Minyatürlerinde Kent Kurgusu Ve Seramik Yüzeylere Tasarım Örnekleri*"* konulu tezi incelenmiş ve aday …… / ……. / ……... tarihinde, saat …….'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ……. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan ana sanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin …….. olduğuna oy …… ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

ÜYE ÜYE

ÖZET

16. yüzyılda yetişmiş en büyük değerlerimizden Matrakçı Nasuh, tarih, matematik, askeri, hat ve resim alanlarında eserler kaleme almıştır. Hayatı hakkında çok az bilgi mevcuttur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte bazı kaynaklarda 1480 yılı olarak geçmektedir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşayan Matrakçı Nasuh, padişahla birlikte seferlere katılmış ve bulundukları yerleri resmetmiştir. Minyatür sanatına kattığı özgün tasvirler topografik özellikleri ile belge niteliği taşımaktadır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde Matrakçı Nasuh'un hayatı hakkında bilgi verilmiş ve kaleme aldığı eserler incelenmiştir. Menazilname'den seçilen on iki kent minyatürü incelenerek Matrakçı Nasuh'un resim dilini anlamak amaçlanmıştır.

İkinci bölümde minyatür sanatında kent kurgusunun önemi, Matrakçı Nasuh'un minyatürleri ve Osmanlı minyatürlerindeki kent ve yerleşim çizimlerinin karakteristik özellikleri incelenmiştir. Ayrıca Matrakçı Nasuh'un özgün tasvirlerinin günümüz sanat anlayışına yansımaları değerlendirilmiş ve topografik özellik taşıyan minyatürlerinin ilham verdiği sanatçılara örnekler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise özgün uygulama çalışmalarına yer verilmiştir.

ABSTRACT

Matrakçı Nasuh, one of our greatest values who grew up in the 16th century, whote works in the fields of history, mathematics, military, calligraphy and painting. There is very little information available about his life. Although his exact date of birth is not known, it is stated as 1480 in some sources. Matrakçı Nasuh, who lived during the reign of Suleiman the Magnificent, participated in the expeditions with the sultan and painted the places they visited. The original depictions he added to miniature art have a documentary quality with their topografic features.

In the fist part of the thesis, information about Matrakçı Nasuh's life was given and Works he whote were examined. It was aimed to understand Matrakçı Nasuh's painting language by examining twelve city miniatures selected from Menazilname.

In the second part, the importance of urban fiction in miniature art, Matrakçı Nasuh's miniatures and the characteristic features of city and settlement drawings in Ottoman miniatures were examined. In addition, the reflections of Matrakçı Nasuh's original depictions on today's understanding of art were evaluated and examples of the artists inspired by his topographical miniatures were given.

In the third part, originally applied works are included.

ÖNSÖZ

16. yüzyılın Rönesans insanı olarak tanımlanabilecek ismi Matrakçı Nasuh matematik, tarih, hat ve askeri alanlarda verdiği eserlerin dışında yaptığı özgün minyatürlerle döneme ışık tutmuştur. Matrakçı Nasuh'un eserleri, etkileyici kent tasvirleri ve minyatür sanatına yansımaları tezimin konusunu oluşturmuştur. Minyatürlerdeki kent kurgusunun seramik yüzeylerdeki yansımaları, tezimin tasarım ve uygulama kısmını oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasında öncelikle tez konusunun belirlenmesinde etkili ve yardımcı olan hocam Prof. Dr. Filiz Adıgüzel'e, tez çalışmam boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve hoşgörüsüyle yanımda olan tez danışmanlığımı üstlenen hocam Doç. Dr. Serap Işıkhan'a teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve çalışmalarım boyunca yardım ve desteğiyle her zaman yanımda olan arkadaşım Sertaç Tibet'e sevgi ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ i
TUTANAK i
ÖZET iv
ABSTRACT v
ÖNSÖZ vi
İÇİNDEKİLER vii
RESİMLER LİSTESİ ix
GİRİŞ 1

1.BÖLÜM
MATRAKÇI NASUH VE ESERLERİ

1.1.Matrakçı Nasuh 5
1.2.Matrakçı Nasuh'un Eserleri 9
1.2.1. Tuhfetü'l-Guzât 10
1.2.2. Cemâlü'l-Küttab ve Kemâlü'l-Hüssab 12
1.2.3. Umtedü'l Hisab 12
1.2.4. Mecmaü't-Tevârîh 12
1.2.5. Mecmü-l Menâzil 12
1.2.6. Süleymânname'nin I. Bölümü 14
1.2.7. Fetihnâme-i Karaboğdan 14
1.2.8. Târih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İnstunîbelgrad Süleymânname 15
1.2.9. Süleymânnâme'nin II. Bölümü 15
1.2.10. Târîh-i Sultân Bâyezîd ve Sultân Selîm 15
1.2.11. Minyatürlü Târîh-i Sultân Bâyezîd 16
1.2.12. Süleymânnâme Kanunî'nin İkinci Seferi'ne Ait Marburg Nüshası 16
1.2.13. Câmiü't-Tevârîh 16
1.3.Matrakçı Nasuh'un Minyatür Örnekleri 16
1.3.1.İstanbul 16
1.3.2.Erzincan-Kemah 23
1.3.3.Tebriz 25
1.3.4.Konya 26
1.3.5. Bağdat 29

1.3.6. Sultaniye..... 30
1.3.7. Halep 32
1.3.8. Sivas..... 33
1.3.9. Bitlis..... 35
1.3.10. Eskişehir..... 37
1.3.11. Erzurum..... 39
1.3.12. Kayseri 40

2. BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDE KENT KURGUSU, GÜNÜMÜZE YANSIMALARI VE KULLANAN SANATÇILAR

2.1.Minyatürlerde Kent Kurgusu 42
2.2.Matrakçı Nasuh Minyatürlerinin Günümüze Yansımaları-Kullanan Sanatçılar 46
2.2.1. Matrakçı Nasuh Minyatürlerinin Günümüze Yansımaları 46
2.2.2. Kullanan Sanatçılara Örnekler 47

3. BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDEN ETKİLENEREK SERAMİK YÜZEYLERE TASARIM ÖNERİLERİ

3.1. Minyatürlerde Seramik Yüzey Tasarım Önerileri..... 59
SONUÇ..... 70
KAYNAKLAR 70
ÖZGEÇMİŞ

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Matrak Oyunu 8
Resim 2: Matrakçı Nasuh'un Hareketli Kuleler Projesi 11
Resim 3: Kasrışîrin ve Irâk-ı Arab menzillerini gösteren minyatür 13
Resim 4: Matrakçı Nasuh, İstanbul minyatürü 17
Resim 5: Matrakçı Nasuh, İstanbul'un deniz surları 18
Resim 6: Matrakçı Nasuh, Hendek ve üç kademeli sur duvarları 19
Resim 7: Matrakçı Nasuh, Langa Bostanı ve Kadırga Limanı 19
Resim 8: Matrakçı Nasuh, Topkapı Sarayı 20
Resim 9: Matrakçı Nasuh, İshak Paşa Hamamı ve Camii 21
Resim 10: Matrakçı Nasuh, Güngörmez Kilisesi, Hipodrom, Sekiz Sütun 21
Resim 11: Matrakçı Nasuh, Bayezid Camii ve külliyesi, Kapalıçarşı, Eski Saray 22
Resim 12: Matrakçı Nasuh, Valens su kemeri 22
Resim 13: Matrakçı Nasuh, Galata 23
Resim 14: Matrakçı Nasuh, Üsküdar ve Kız Kulesi 23
Resim 15: Matrakçı Nasuh, Erzincan tasviri 24
Resim 16: Matrakçı Nasuh, Tebriz minyatürü 25
Resim 17: Matrakçı Nasuh, Germük Beli, Konya tasviri 26
Resim 18: Matrakçı Nasuh, Ilgın Pınarbaşı Hatun Çayırı tasviri 27
Resim 19: Matrakçı Nasuh, Alaeddin Köşkü tasviri 28
Resim 20: Matrakçı Nasuh, Bağdat minyatürü 29
Resim 21: Matrakçı Nasuh, Sultaniye minyatürü 30
Resim 22: Matrakçı Nasuh, Halep minyatürü 32
Resim 23: Matrakçı Nasuh, Sivas minyatürü 33
Resim 24: Matrakçı Nasuh, Püsküllü Latif Gölü tasviri 34
Resim 25: Matrakçı Nasuh, Sivas minyatürü 35
Resim 26: Matrakçı Nasuh, Bitlis minyatürü 36
Resim 27: Matrakçı Nasuh, Eskişehir minyatürü 37
Resim 28: Matrakçı Nasuh, Erzurum minyatürü 38
Resim 29: Matrakçı Nasuh, Kayseri minyatürü 39
Resim 30: Murat Palta'nın minyatür tekniğiyle hazırladığı Kill Bill afişi 46
Resim 31: Matrakçı Nasuh'un İstanbul minyatürü 48
Resim 32: Devrim Erbil'in İstanbul İsimli Yağlıboya Tablosu 49
Resim 33: Erol Akyavaş'ın Ordugâh İsimli Tablosu 51
Resim 34: Nusret Çolpan'ın Türkiye Minyatürü 53
Resim 35: Nusret Çolpan'ın İstanbul Tarihi Yarımada Minyatürü 53
Resim 36: Ülker Erke, Konya Mevlana Türbesi Minyatürü 54
Resim 37: Ülker Erke, Kudüs Mevlevihanesi minyatürü 54

Resim 38: Gülçin Anmaç, Özbekistan Hiva Şehri minyatürü.....55
Resim 39: Gülçin Anmaç, Borsa İstanbul 25. Yıl Haritası Çini Pano 55
Resim 40: Cahide Keskiner, Kız Kulesi.....56
Resim 41: Taner Alakuş, İstanbul Minyatürü 57
Resim 42: Filiz Adıgüzel, Denizden Alaçatı I, 2018.....58
Resim 43: Matrakçı Nasuh, Arpa Tepesi ve Bat Minyatürü 60
Resim 44: Matrakçı Nasuh Arpa tepesi ve Bat minyatürü çini pano uygulaması (40x60 cm).....61
Resim 45: Matrakçı Nasuh Hille minyatütü.....61
Resim 46: Matrakçı Nasuh'un Hille minyatürü çini pano uygulaması (40x60 cm).....62
Resim 47: İzmir minyatürü çini pano çalışması (30x75 cm) 63
Resim 48: İzmir minyatürü çanak (18,5x36 cm).....63
Resim 49: İzmir minyatürü çanak 64
Resim 50: İzmir minyatürü çanak 64
Resim 51: Kent minyatür amorf vazo (26x28x12,5 cm).....65
Resim 52: Kent minyatür amorf vazo 65
Resim 53: Kent minyatürü kase (10,7x29,5 cm).....66
Resim 54: Kent Minyatürü kase.....66
Resim 55: Kent minyatürü vazo (18x10,5 cm) 67
Resim 56: Kent minyatürü vazo 2 (16x9,5 cm) 68
Resim 57: Kent minyatürü pano (10x20 cm) 68

GİRİŞ

Minyatür, 18. asırda etkisini göstermeye başlayan Batılı resim anlayışı öncesinde Türk resminin egemen türüdür. Minyatürdeki varlıklar, dünyadaki ilişkileri çerçevesinde üç boyutlu değil iki boyutlu olarak çizilmekte ve ışık, gölge gibi teknikler kullanılmamaktadır. . Türk minyatürünün kökeni İslamiyet öncesine, Uygur Türklerine kadar uzanmaktadır (Alpsoy, 2009: 29-30). Minyatürler, gerek Doğu gerekse Batı dünyasında geçmişten beri kullanılan bir resim tarzıdır. Doğu ve Batının minyatürleri sanatsal açıdan birbiri ile neredeyse aynıdır. Ancak renklerin kullanımında, biçimlerde ve konu seçiminde farklılıklar taşımaktadır. Kitapların resimlenmesi amacıyla hazırlanan minyatürlerin boyutları küçüktür ve geliştiği dönemlerde fotoğrafın rolünü üstlenmiştir (Kızılşafak, 2014: 163).

On yedinci yüzyılda Osmanlı Devletinde görülen mali, toplumsal ve kültürel durgunluk minyatüre de yansımış, minyatür sayısı azalmıştır (Kızılşafak, 2014: 166). On sekizinci yüzyıl, Osmanlı minyatürünün son yaratıcı dönemi olmuştur. Bu yüzyılın sonundan itibaren geleneksel minyatür sanatı tamamıyla yok olmuş, Batı tekniği ile yapılan resimlere yerini bırakmıştır (Ersoy, 1991: 13). Ayrıca on sekizinci yüzyılın sonları ile on dokuzuncu yüzyılın başlarında resmedilen kıyafet albümlerinde ve sefernamelerde sulu boya tekniği ile yapılan üç boyutlu eserlerin tercih edilmesi de bu sanatın sona ermesinde etkili olmuştur (Sözer Sarac, 2011:183).

Bir çeşit kitap resimleri olarak nitelendirilebilecek minyatürler, elyazmaları ile ortaya çıkmıştır. Bunlar diğer taraftan yazı bölümlerinin yanı sıra eserin konusunu da işleyen ve betimleyen illüstrasyonlar olmuşlardır. Ele alınan konunun ve faaliyetlerin kolaylıkla kavranmasına, benimsenmesine ve sevilmesine katkı sunan illüstrasyonlar, kitaplar için de eşsiz görsel bir dil oluşturmaktadır (Kızılşafak, 2014: 173). Türkçedeki karşılığı bezeme ya da resimleme olan illüstrasyon kelimesi Türkçeye Fransızcadan geçmiştir. İllüstrasyon kavramını "başlık, metin ve slogan gibi sözel unsurları görsel bir dille anlatan, betimleyen, yorumlayan veya bir mesajı iletmek, bir kavramı görselleştirmek için yapılan resimlerin tümü" şeklinde tanımlamak mümkündür (Kızılşafak, 2014: 168).

Minyatür ve illüstrasyon tanımlamalarından ve ortaya koyulan eserlerde görüldüğü üzere iki sanat türü de aynı görevi üstlenmişlerdir. İkisinde de sorunların çözülmesi, eserin süslenmesi, yorum yapılması, okuyucunun eğlenmesi, bilgilendirilmesi, teşvik edilmesi, şaşırtılması, büyülenmesi, okuyucuya ilham verilmesi, izah edilesi ve hikâye anlatılması işlevlerini yerine getirmek için yaratıcı, özgün ve oldukça kişisel yollarla anlatılmaktadır (Atan, 2013: 32).

Minyatürler ve illüstrasyonlar kitaplarda/afişte/broşürde ele alınan konuyu açıklayan resimlerdir. İki sanat dalının da temel amacı konuyu anlatmaya yardımcı olabilmektir ve ikisinin de çok etkili bir anlatım ve iletim gücü bulunmaktadır (Akın, 2015: 24).

Günümüzde bazı sanatçılar, illüstrasyonlarında geleneksel minyatür sanatından yararlanmaktadır.

Minyatür sanatı, tarih boyunca sanatçıların görsel ifade aracı olarak, ait oldukları dönemi yansıtmalarını sağlamıştır. Anlatmak istedikleri konulara çoğunlukla dönemin kent ve doğa öğeleri fon oluşturmuştur. Bazı sanatçılar ise tamamen kent ya da doğanın görüntüsünün işlendiği eserler ortaya çıkarmıştır. Bu alanda çalışmış en önemli sanatçılardan biri Matrakçı Nasuh'tur. Matematikçi, tarihçi, hattat ve aynı zamanda minyatürcü olarak bilinen Matrakçı Nasuh, Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamıştır ve dönemin tarihine ilişkin ayrıntılı bilgilerin sunulduğu eserleri kaleme almıştır.Padişahın yapmış olduğu seferlere çıkmış ve bu seferler sırasında gözlemlerini resmederek not almıştır. Bir savaş oyunu olarak bilinen Matrak oyununu ustaca kullanması nedeniyle kendisine Matrakçı lakabı verilmiştir.

Matrakçı Nasuh'un minyatür eserlerinin günümüzdeki yansımalarına ilişkin çalışmaların oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Bunun nedeni eserlerinin tahribata uğraması nedeniyle, araştırmacılar tarafından doğrudan incelenmesi imkanının bulunmamasıdır. Dolayısıyla konu ile ilgili olarak literatürdeki araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu nedenle mevcut araştırmada, Matrakçı Nasuh'un minyatür eserlerindeki kent bulgularını ve bu eserlerden günümüze yansıyan seramik yüzeylere tasarım örneklerinin açıklanması amaçlanmıştır. Araştırma, eserlerinin günümüzdeki yansımalarının araştırılması bakımından da önem taşımaktadır.

Matrakçı Nasuh'un Osmanlı sanatında belge niteliği taşıyan eserleri, topografik özellikler taşımaktadır. Matrakçı Nasuh bulunduğu şehirlerde tamamen gözleme dayalı olarak yapı tipleri, bitki örtüsü ve yolları aslına uygun olarak tasvir ederek figürsüz kompozisyonlar oluşturmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'ın İran- Irak seferini(1534-35) konu edinen yazmasında; Matrakçı Nasuh'un yazdığı tarih kitabının bir kısmını da içeren, kendisi tarafından yapılmış topografik ve şematik değer taşıyan 128 minyatürü mevcuttur. İkinci yazması ise Süleymanname, 32 minyatürden; Tarih-i Sultan Beyazid isimli üçüncü eseri 12 minyatürden oluşur.

Araştırmanın ilk bölümü, Matrakçı Nasuh'un Menazilname eserinden alınan, İstanbul'da başlayıp, İstanbul'da biten seferinin başlıca topografik değer taşıyan 12 kent minyatürünü incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. İkinci bölümde Matrakçı Nasuh'un günümüz minyatür sanatına yansımaları ve onun tekniğini kullanan sanatçılar incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Matrakçı Nasuh'un kent minyatürlerinden etkilenerek seramik yüzeylere tasarımlar yapılmıştır. Bu çalışmalarda iki farklı sanat disiplinini birleştirmeyi, minyatür sanatının farklı bir malzeme ile de uygulanabilirliği amaçlanmıştır.

1.BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH VE ESERLERİ

1.BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH VE ESERLERİ

1.1. Matrakçı Nasuh

Matrakçı Nasuh 1480 yılında doğmuş, 1564 yılında vefat etmiş matematikçi, tarihçi, Hattat ve aynı zamanda minyatürcü olarak bilinmektedir. Dedesi Saraybosna'dan devşirme yoluyla getirilmiş olan Matrakçı Nasuh'un babasının adı Abdullah olup, kendisinin adı ise Nasuh bin Abdullah olarak bilinmektedir (Selvi, Keskin, 2017: 25-29). Fakat 2011 yılında yayınlanan Davut Erkan'ın yüksek lisans tezinde Matrakçı Nasuh'un aslında Bosnalı olmadığı, Priştineli olduğunu belirtilmiştir. Nasuh'un Cemâlü'l-Küttâb ve Umdetü'l-Hisâb eserlerinin Zagrep'te bulunan nüshasında künyesinin Nasûh b. Karagöz el-Prištevî olrak kayıtlı olduğu görülmektedir.(Erkan, 2011: 20)Belirtilmiş olan doğum tarihleri kesin olmamakla birlikte kendisinin Saraybosna'da dünyaya geldiği ve ilerleyen zamanlarda İstanbul'da ikamet ettiği, buradayken de Matrak oyununu icat etmesi nedeniyle kendisine lakap olarak Matrakçı adının verildiği bilinmektedir (Erkan, 2005: 28). Kendisi tarih, coğrafya ve matematik gibi alanlarda meşhur olmuş, minyatür sanatıyla uğraştığı için de kendisine minyatürcü adı da verilmiştir. Kendisi Savaş oyunlarında ve silahlarla ilgili konularda oldukça hünerli olması nedeniyle Silahî Nasuh Efendi, Matrak adındaki savaş oyunu usta bir şekilde kullanabilmesi ve bu oyunda maharetli olmasından dolayı kendisine Matrakçı lakabı verilmiştir (Erkan, 2011: 185-186).

Matrakçı Nasuh'un doğumu ve yaşamının ilk yılları ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır. Ancak eğitim hayatının ilk dönemlerinde Enderun'da ünlü şairlerden dersler aldığı ve yine ünlü hattatların eğitiminden geçtiği bilinmektedir (Normal, 1971: 27-31).Bu dönem ikinci Beyazıt döneminin (1481-1512) sonlarına tekabül etmektedir. Enderun'daki aldığı eğitimden sonra yaptığı görevler hakkında bilgi bulunmamaktadır (Kara, 2013: 13).Ortaya koymuş olduğu eserlerde de kendisine ilişkin aydınlatıcı bilgiler bulunmamaktadır. Ancak Enderun'da yetişmiş olması nedeniyle hayatının önemli bölümünü sarayda geçirdiği ve Bilge kişiliğinden dolayı öğretmenlik yapmış olabileceği de düşünülmektedir (Decei, 1953: 113-124).

Matrakçı Nasuh'un yaşamış olduğu dönem Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu 16. yüzyıla karşılık gelmektedir. Bu dönem devlet içerisinde bilim adamlarının ön plana çıktığı ve önemli eserlerin ortaya konulduğu dönemlerden biridir. Bu dönemde ortaya çıkan bilim adamlarından bir tanesi de araştırmanın konusunu oluşturan Matrakçı Nasuh'tur (Karazeybek, 2000: 183-198).

Matrakçı Nasuh'un bir silahşör olarak ön plana çıkması 1517 yılından sonra gerçekleşmiştir. Bu kişinin silahşör olmasının yanında, yine savaş oyunlarından bir tanesi olan Matrak adındaki oyunu icat etmesi sayesinde daha da fazla ünlendiği görülmektedir (Erkan, 2005: 32).

Matrak oyununda matrak, şimşir ağacı kullanılarak yapılan kısa, kalın ve düzgün (lobut) bir sopa olup, büyük ve ağır bir yapıya sahiptir. Oyunun oynanışı iki kişinin karşılıklı olarak ellerine bir matrak alırlar ve meydana çıkarak birbirlerini vurmaya çalışırlar. Oyunda amaç karşıdakinin başına vurabilmektir. Bu oyunda 160 farklı hareket bulunmaktadır. 1529 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın oğulları Şehzade Mustafa, Şehzade Mehmet ve Şehzade Selim'in sünnet merasiminde At Meydanı'nda matrak oyununu sergilemiştir(Resim 1)(Yurdaydın, 1963: 6). Bu oyundaki ustalığından ve başarısından dolayı, Nasuh olarak bilinen kişiye matrakçı lakabı takılmıştır. Dolayısıyla o dönemden itibaren kendisine Matrakçı Nasuh denilmektedir (Önder, 2002: 72).

Matrakçı Nasuh Osmanlı Devleti içerisinde farklı simaların ortaya çıkmaya başladığı ve bunların Devlet yönetimi kademelerinde bulunduğu dönemde yaşamıştır. Bu devlet yönetiminde görülen farklı simalar aynı zamanda çeşitli bilim alanları ya da sanatlarla uğraşmışlardır (Süreyya, 1996: 555). Bu kişiler hem konumları hem de ilgi alanları olan bilimsel ve sanatsal çalışmaları sayesinde, yaşamış oldukları dönem üzerinde sosyokültürel değişikliklerin meydana gelmesinde etkili olmuşlardır. 16. yüzyılda ortaya çıkmış olan bu kişilerden birisi de Matrakçı Nasuh olarak bilinmektedir (Normal, 1971: 27-31). Genel olarak geçmişteki kişiler hakkında olduğu gibi Matrakçı Nasuh ile ilgili de, ortaya koymuş olduğu eserler dışında hayatına ilişkin kesin bilgiler bulunmamaktadır (Yurdaydın, 2003: 143). Dolayısıyla hayatının ortaya konulmasında bir takım olaylardan yola çıkılarak tahminlerde bulunulmaktadır. Kendi eserinde belirttiği

üzere Matrakçı Nasuh'un gerçek isminin Nasûh bin Karagöz bin Abdullah el-Bosnevî olduğu görülmektedir (Erkan, 2011: 185-186).

Matrakçı Nasuh tarafından kaleme alınmış olan ilk eser Cemâlü'l-küttâb ve Kemâli'l-hüssâb olup bu eserin yazılış amacı Divan rakamlarının katiplere öğretilmesine sağlamaktır. Kendisinden "Kalem-i dîvânî hattâtlarının mukaddemi" olarak bahsedilmiş olması katip olarak görev yapmış olma ihtimalini yükseltmektedir (Erkan, 2011: 181-199). Matrakçı Nasuh 1520 yılından önce Mısır'a gitmiş olup buradaki görevinin ne olduğu konusunda bilgi bulunmamaktadır. 1533 yılında Safeviler ile yapılan savaşta, savaş ile ilgili ayrıntıları belirtmiş, farklı bir eserinde ise 1537 tarihinde gerçekleştirilen Korfu seferi ile ilgili ayrıntılara yer vermiştir. Fakat bu sefere katılıp katılmadığını ilgili bilgi bulunmamaktadır. Yine 1538 tarihinde gerçekleştirmiş olan Karaboğdan, 1542 yılındaki Siklos seferleri ile ilgili yazılar kaleme almış olmasına rağmen (Decei, 1953: 113-124), bunlardan ilkine katılıp katılmadığı, diğerine ise kim ile katıldığı konusunda belirsizlikler bulunmaktadır (Nasuh, 1284: 2). Ayrıca hat sanatı ile ilgili yazılmış olan eserlerden birinde kendisinden Nasuh Ağa olarak bahsedilmiş olması, aynı zamanda onun ağalık görevini ve yaptığının göstergelerinden biri olabilir. Yazmış olduğu eserlerden 1561 tarihlerinde yaşamakta olduğuna ilişkin göstergeler mevcuttur. Fakat bunların sıhhati konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bununla birlikte Sicill-i Osmânî'deki "Nasûh Kethüdâ, 971 "Ramazânın on altısında fevt olmuştur" ifadesi kullanılması nedeniyle kendisinin 1564 yılında öldüğüne ilişkin güçlü bir delil olarak gösterilebilir (Nasuhü's-Silahi, 2001: 30).

Resim 1: Matrak Oyunu

(Atasoy, 2016 :14)

Matrak oyunu ustaca oynaması nedeniyle kendisine Matrakçı lakabı verilmiş olan Nasuh, kaynakların sıhhati açısından değerlendirildiğinde kendisinden önce de bu oyunu oynandığına ilişkin bilgiler mevcut olup, dolayısıyla bu oyunu kendisinin icat etmediği söylenebilir (Önder, 2002: 72). Çünkü kendisinden önce de Matrakçı lakabı ile anılan başka kimselerin bulunması oyunun yeni icat edilmediğinin göstergesidir. 1529 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın oğullarının bir sünnet töreninde yapmış olduğu gösteriler sayesinde bu şöhreti elde ettiği bilinmektedir. Ayrıca Matrakçı yaşamış olduğu dönem içerisinde kaleme alındığı tespit edilmiş bir eserde oyunların "telif" olarak ifade edilmiş olması oyunun mucidinin Nasuh olmadığı, daha önceki tarihlerde oyunun icat edilmiş olabileceği anlaşılmaktadır (Süreyya, 1308-1315).

Kelime anlamı olarak Matrak değnek, sopa ve tarım dizisi gibi anlamlara gelmektedir. Şimşir ağacından yapılmakta olup, Matrak oyununda kılıç olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle sopanın adında ötürü oyunu Matrak oyunu adı verildiği düşünülmektedir (Yurdaydın, 2003: 143). Döneme ilişkin Matrak oyunu ile ilgili

minyatürler incelendiğinde, oyuncuların ellerinde Matrak ile birlikte oyunda kalkan olarak kullanıldığı düşünülen küçük yastıklar bulunmaktadır (Erkan, 2011: 181-199). Bu bakımdan oyunun adı her ne kadar Matrak olsa da, oyundaki malzemelerden birisinin temsil eden Matrak oyunun tamamını yansıtmamaktadır (Nasuhü's-Silahi, 2001). Matrakçı Nasuh'un kaleme almış olduğu Tuhfetü'l-guzât isimli eser 5 bölümden meydana gelmektedir. Bir bölümde yay ve oktan, 2. bölümde kılıçtan, 3. bölümde topuz'dan, 4. bölümde gönderim ortaya çıkmasından, 5. bölümde ise 2 Kale oyunundan bahsedilmektedir (Erkan, 2011: 185-186).

Matrak oyunundaki üstün yeteneğinden dolayı kendisine Matrakçı lakabı takılmış olan Nasûh'un eserlerinde matraktan ya da Matrak oyunundan bahsedilmemektedir (Kara, 2013: 33). 16. yüzyılda yazılmış olan eserlerden birinde sipahilerin cündiliği, yaya olanların ise matrakçılığı iyi öğrenmelerinin gerekli olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla bu iki oyunun birbirine karşılık geldiği düşünülmektedir (Önder, 2002: 72).

Sonuç itibarıyla Matrak oyunu dönemin Savaş oyunlarından bir tanesi olup, bu oyundaki başarı ve yeteneğinden dolayı Nasuh'a Matrakçı lakabının takıldığı bilinmektedir. Bu lakabın verilmesinde oyunu iyi oynamasının yanında, bu oyuna yeni teknikleri eklemiş olmasa da etkili olmuştur (Süreyya, 1996: 55). Halka açık ve geleneksel yapılan sünnet törenlerinde yapılan bu oyunlarda elde edilen başarıların kişilerin isimleri ile özdeşleşmiş lakaplara dönüştüğü görülmektedir. Matrakçı Nasuh da bu kişilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kara, 2013: 33).

1.2. Matrakçı Nasuh'un Eserleri

Matrakçı Nasuh dönemin ünlü şairlerinden birisi olan Saî'den eğitim almıştır. Aynı zamanda bir hattat olan Matrakçı Nasuh nesih ve divanî hattında da değişiklikler ortaya çıkarmıştır (Karazeybek, 2000: 183-198). Bu değişikliklerden birisi, küçük ve kapsamlı yazılmakta olan harflerin, daha büyük ve açık olarak yazılmasını sağlamış, Bu sayede kolaylıkla yazılmasına ve okunmasına katkı sağlamıştır. Yine neshi hattında da bir takım değişiklikler gerçekleştirmiş harflerin daha iri şekilde yazılmasını sağlamıştır (Selvi, Keskin, 2017: 25-39).

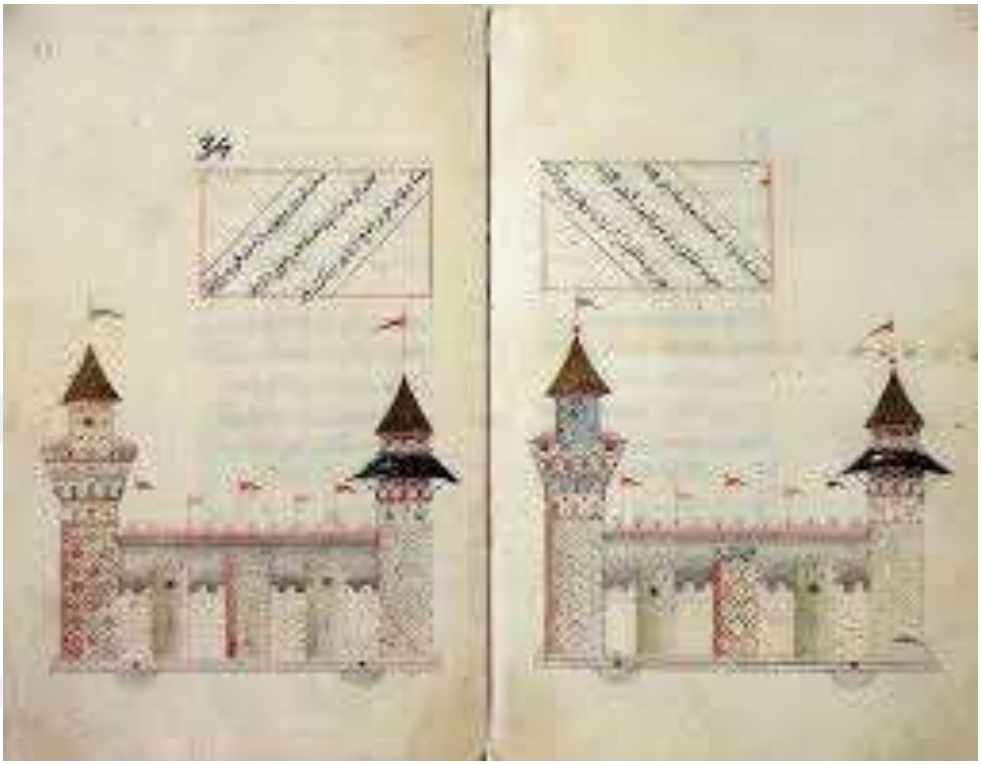
Matrakçı Nasuh'un günümüze kazandığı alanlardan birisi de matematiktir. Kendisi tarafından yazılmış olan Cemalu'l-Küttab ve Kemalü'l-Hissab ile Ûdetu'l-Hissab adındaki eserler matematik alanı ile ilgilidir (Yurdaydın, 2014: 2). Bu eserlerde matematiğin temel konuları ele alınmaktadır. 1517 yılında yazmış olduğu bu eserleri, daha sonra 1533 yılında geliştirerek "Umdetu'l-Hisâb" adındaki farklı bir eseri ortaya koymuştur (Erkan, 2011: 60). Ayrıca Kanuni Döneminde askeriye faaliyetlerin yoğunluğunu farklı açılardan ele alarak, bu konular üzerinde araştırmalarda ve incelemelerde bulunmuştur. Buna ek olarak dönem ile ilgili yollar konusunda aydınlatıcı eserlerden en önemlisi Matrakçı Nasuh tarafından kaleme alınmış olan Mecmû-ı Menâzil veya Beyân-ı Menâzil- i Sefer-i Irakayn-ı Sultan Süleyman Han adımdaki eserdir (Erkan, 2005). Bu eserinde Kanuni Sultan Süleyman'ın 1533 yılında yapmış olduğu İran seferi sırasında, İstanbul'dan Tebriz'e ve Oradan da Bağdat'a kadar yollar üzerindeki tepeleri, geçitleri, kareleri, nehirleri ve şehirleri itinalı bir şekilde minyatürlerle çizmiş ve bu çizimlerini de krokiler kullanarak desteklemiştir (Erkan, 2011: 181-199).

1.2.1. Tuhfetü'l-Guzât

Bu eserin adı gazilere Armağan anlamındadır. Matrakçı'nın kaleme almış olduğu eser Osmanlı ordusunun talimine yöneliktir (Nasuhü's-Silahi, 1976: 1). Ordu'daki askerlerin savaş tanıtımı öğrenmeleri için hazırlanmış bu eserde, savaşları yönelik askeri taktiklerin, savaş oyunlarının nasıl yapılacağı ve farklı silahların savaş sırasında kullanılmasına ilişkin taktikler ile dövüş sanatlarını konu almaktadır. Bu eser Kanuni Sultan Süleyman zamanında 1530 yılında hazırlanmıştır (Nasuhü's-Silahi, 1976).

Matrakçı Nasûh, böyle bir eser yazmasının nedenini açık olarak eserinde ifade etmektedir."…nâzil olan âyât-i kerîmenin ma'nâsı ve vârid olan ehâdîs-i Nebeviyye'nin fehvâsı dil-şikesteye ve hâtır-hasteye vâzıh ve lâyıh olıcak silâhşorluk ilmi sebeb-i kuvve-i kulûb ve vesîle-i lu'ûb ve hurûb olduğu ecilden niçe mu'allim-i kâmile ve edîb-i fâdıla hidmet idüb ve bu fennde üstâdların nefîs kitablarını tetebbu' etmekle tertîb-i meyâdîn-i harbe ve tezyîn-i ferâîn-i darbe bi-inâyete vâcib olıcak mu'tî küllü murâd u maksûd fi'l-cümle liyâkat kesb idüb diledim ki…" bilhassa son ifade sayesinde bu eserin

yazılmasındaki en önemli sebebin padişahın övgüsüne ve iltifatına mazhar olunması olduğu anlaşılmaktadır (Kara, 2013: 24).

Resim 2: Matrakçı Nasuh'un Hareketli Kuleler Projesi
(Kaynak: https://tr.pinterest.com/pin/707135578969357229/ ,2024)

Kitabın içerisinde ayrı bölümler şeklinde okçuluk, topuz, Kılıç, kalkan ve at eğitimi gibi çeşitli konular ele alınmıştır. Ayrıca eserin içerisinde Matrakçı Nasuh'un çizimleri olan resimler ve kule krokileri de yer almaktadır (Selvi, 2017: 25-39). Matrakçı Nasuh bu eserini Kanuni'nin oğullarını sünnet ettiği esnada kağıtlar üzerine çizilmiş, hareketli kale projeleri ile padişaha sunmuştur. Bu proje Matrakçı Nasuh'un çizim alanı ile ilgili bilgisini ve mühendisliğini ortaya koyduğu son derece değerli bir çalışma olarak görülmektedir (Yurdaydın, 1963:2-11).

1.2.2. Cemâlü'l-Küttab ve Kemâlü'l-Hüssab

Matrakçı Nasûh'un kaleme aldığı ilk eseridir. Eserini iki kısım halinde hazırlamış olan Nasûh, birinci kısımda fusûl-ı hisâbdan, ikinci kısımda ise mesâil-i müteferrikadan bahsedilmiş; bu kısım yirmi iki fasıl olarak düzenlenmiştir. Bu kısımda rakamlar, dört işlem, kesirler ve diğer matematiksel konular üzerinde durulmuştur.923/1517 yılında yazdığı eserin ikinci kısmı mevcut nüshalarda bulunmamaktadır. (Kara, 2013:18).

1.2.3. Umtedü'l Hisab

Matrakçı Nasuh'un matematikle ilgili kaleme aldığı ikinci eserdir. Bu eser, daha önce zikredilen Cemâlü'l-Küttâb ve Kemâli'l-Hüssâb adlı eserinin tekrar kaleme alınması ve esas itibariyle de onun devamında bazı ilaveler yapılması şeklinde Kanûnî döneminde hazırlanmıştır. (Nasuhü's-Silahi, 1976:2).

1.2.4. Mecmaü't-Tevârîh

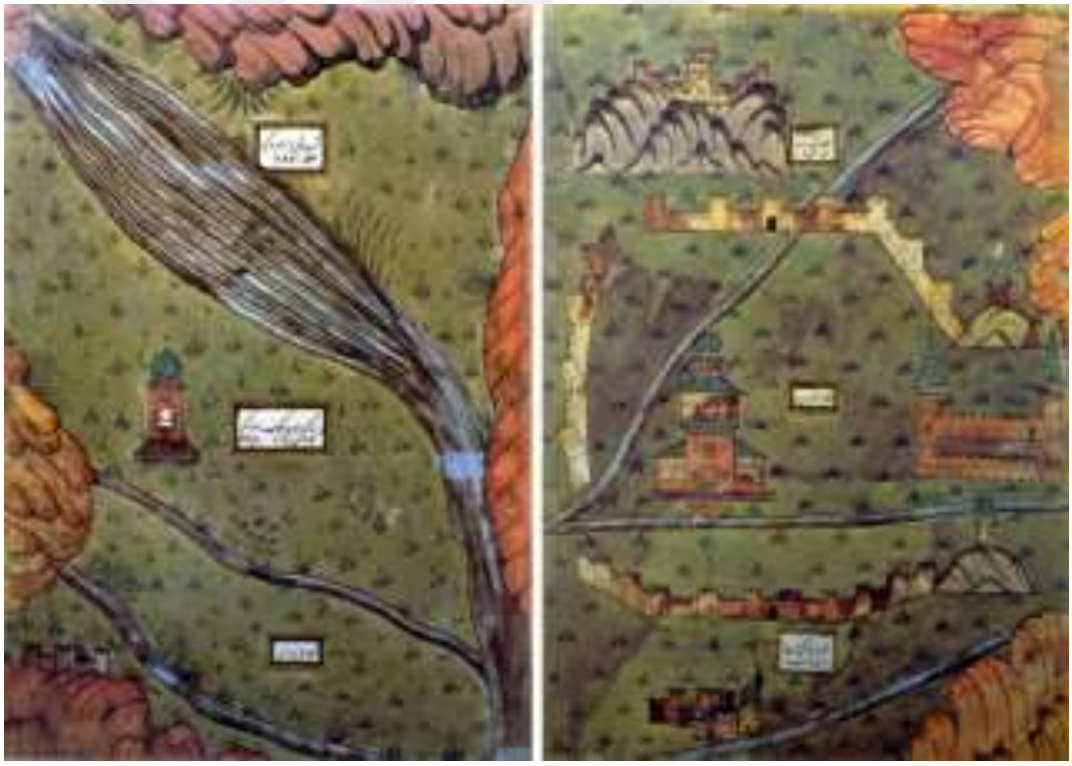
İslam tarihinin en önemli kaynaklarından biri sayılan Muhammed b. Cerir el-Taberî'nin ünlü tarihi Târih el-Rüsûl ve'l-Mülûk29, Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mecma'üt-Tevârih adıyla 926/1520'de Nasûh tarafından Arapça aslından Türkçeye tercüme edilmiştir (Erkan, 2005: 28). Bu tercümenin birinci cildi yaradılıştan Hz. Süleyman'ın vefatına kadar gelen genel bir tarihtir. Tercümede yer alan ve Taberî Tarihi aslında mevcut olmayan fersah, mil, zira, yıl, ay, tul, arz, rasat gibi ifadelerin Matrakçı Nasuh'a ait olduğu düşünülmektedir. Üç ciltten oluşan yazmanın birinci cildini Hz. Süleyman'ın ölümüyle sonlandıran Nasuh, eserin ikinci cildine 'Keykubad padişahlığından' başlayacağını ifade edilmiştir. İkinci cildin Sasanî Hükümdarı Nuşirevan olaylarıyla biteceği ve üçüncü cildin Hz. Muhammed'in doğumuyla başlayacağı belirtilmiştir (Atasoy, 2015: 19).

1.2.5. Mecmü-l Menâzil

Beyân-ı Menazil Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Hân olarak da bilinen eser Kanunî'in ilk İran seferini konu edinmektedir. (Atasoy, 2015: 21) . Matrakçı Nasuh bu sefer esnasında yol güzergahında ordunun konakladığı ve geçtiği yerleri resimlerle ve

üzerine yazdığı mesafelerle anlatmaktadır (Yurdaydın, 1992: 27-28). Eserin konusundan dolayı, belirli bir güzergahtaki yerleri ve bu yerler arasındaki mesafeleri bildirdiği için, menazilname olarak bilinmektedir. Bu tür eserler de yerler arasındaki mesafeler çoğunlukla saat hesabıyla verilmektedir. Ancak müellif bu eserinde 1548 yılındaki, ikinci ilan seferine ilişkin menzilleri mil olarak ifade etmiştir (Nasuhü's-Silahi, 1976: 57).

Mecmü-l Menâzil çok önemli bir eser olmasına rağmen bugüne kadar yeterli ölçüde bilimsel araştırmalara konu olmamıştır. Bunun nedeni Eser'in orijinal baskısının araştırmacılara ayrı ayrı verilmesinin esere zarar vereceği düşüncesiyle kopyasının hazırlanmış olması ve bu kopyasının da kalite ve ayrıntılar açısından eserin incelemesine imkan vermemesidir. Bu eser içerisinde yer alan resimlerde Matrakçı Nasuh'un çalışmalarının bazı özelliklerine dikkat çekmekte ve mimari yapılar üzerinde ayrıntılı incelemeler yapmayı mümkün kılmaktadır (Yurdaydın, 2014: 2).

Resim 3*: Kasrışîrin ve Irâk-ı Arab menzillerini gösteren minyatür*

(Kaynak: https://islamansiklopedisi.org.tr/beyan-i-menazil-i-sefer-i-irakeyn/2024)

Mecmü-l Menâzil içerisinde 90 sayfadan oluşan metin, 107 minyatür ve 25 resim mevcuttur (Atasoy, 2015: 21).Eserin içerisinde ayrıca "ekālîm-i seb'a" olarak bilinen yedi iklim bölgesi ve bu bölgelerdeki yerleşim yerlerinden ve ülkelerden bahsedilmektedir. Aynı zamanda bu bölgeler arasındaki mesafeler ve belgelere ilişkin resimlerde çizilmiştir. Çizimlerde Konak olarak kullanılan yoğun yerleşim yerleri yer almaktadır (Yurdaydın, 1992: 27-28).

Eserde belirtilen köy, kasaba ve konak yerleri sembolik olarak çizilmemiş aslına uygun şekilde ayrıntılarıyla resmedilmiştir. Eserde Anadolu'dan geçen ve İran'a ulaşan yollarla ilgili bilgilerin verilmesi ve krokilerin çizilmiş olması coğrafi açıdan ayrıca önem taşımaktadır (Walter, 1970: 49-63). Yerleşim yerleri ile ilgili, şehirlerin tiplerini, şehirde yer alan büyük binaları, tesisleri, şehrin çevresindeki orman ya da bahçeleri, ağaçların ve av hayvanlarını da göstermesi bakımından öneme ilişkin detaylı bilgiler sunmaktadır (Yurdaydın, 2014: 2). Eserin içerisinde Galata, İstanbul, Diyarbakır, Sultaniye Tebriz ve Bağdat gibi şehirler çizilmiş olup tarihi açıdan çok değerli malzemeler ortaya koymaktadır. Bu çizimler tamamen gözleme dayalı olarak gerçekleştirilmiştir (Söylemez, 1995).

1.2.6. Süleymânname'nin I. Bölümü

Süleymannâme'nin ilk bölümü olma özelliğini taşıyan bu nüsha, Kanuni'nin 926/1520 yılındaki cülûsundan 944/1537'deki Korfu seferine kadar olan yılları arasındaki olayları kapsamaktadır. Nasûh'un kendi deyişiyle bu yıllar arasındaki olaylar Kanuni'nin "dâsitân-ı evveli" olarak Süleymannâme'nin ilk bölümü şeklinde takdim edilmiştir. Bu nüsha 302 varaktır (Toklukçu, 2010: 14).

1.2.7. Fetihnâme-i Karaboğdan

Süleymânnâme'in ilk bölümünün sonunda bulunan kayda göre "pâdişâhın dâsitân-ı evvelî"nin Korfu seferi ile tamalandığı ve ardından "dâsitân-ı sânisi"ne Karaboğdan seferi ile başlanacağı temenni edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Kanuni'nin Karaboğdan seferini anlatan Fetih-nâme-i Karaboğdan 945/1538 Süleymannâme'nin ikinci bölümünü oluşturmaktadır. (Yurdaydın, 2003: 143)

1.2.8. Târih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İnstunîbelgrad Süleymânname

Kanuni'nin ikinci Macaristan seferini konu alan Târih-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstunibelgrad isimli nüshada 949/950–1542/43 yılları arasında meydana gelen olaylar anlatılmaktadır. Eserde Nasûh'un fırçasından çıkma 32 minyatür bulunmaktadır. Nüsha 146 varaktan meydana gelmektedir. Bu eserin yazılması Kanuni'nin emriyle gerçekleşmiştir (Erkan, 2005: 44).

Kanuni'nin 949-950/1542-1543 yılları arasında yapmış olduğu ikinci Macaristan seferi sırasında İstanbul –Budapeste arasında konup göçülen yerleri resmetmiştir. Nis , Tulon, Marsiya, Reggio (Rice), Antibes (İnteb) ve Cenova şehirlerinin yanı sıra Barbaros Hayrettin Paşa'nın komutasındaki Osmanlı donanmasının resimleri mevcuttur. (Atasoy, 2015: 22)

1.2.9. Süleymânnâme'nin II. Bölümü

Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi'nde yer alan nüsha ciltsiz, baş tarafı eksik ve dağınık durumdadır. Bu nüsha ile Süleymannâme'nin 1520'den 1551 yılına denk gelmekte olduğu görülmektedir (Toklukçu, 1976: 14). Diğer taraftan Arkeoloji nüshasının baş tarafından yırtılmış olduğu anlaşılan 946/1539–949/1542 yılları olayları ile Süleymannâme'nin bu devreyi kapsayan bölümleri - hazine yazmasının 1542–43 yılları olaylarını anlattığını da dikkate alırsak - sadece 1539–41 yılları sonrasında eksiklikler bulunmaktadır (Söylemez, 1995).

Eser genel olarak değerlendirildiğinde Kanuni Sultan Süleyman İran'a yapmış olduğu Seferden bahsetmektedir. Bu olaylar 1548 1551 yılları arasında meydana gelmektedir. Bu eserde Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptığı sefer sırasındaki hazırlıklardan bahsedilmektedir. Sefer sırasında geçilmiş olan Tebriz, Diyarbakır, Halep ve Van gibi büyük şehirler ile ilgili bilgiler de yer almaktadır (Nasuhü's-Silahi, 1976: 1).

1.2.10. Târîh-i Sultân Bâyezîd ve Sultân Selîm

Londra'da British Museum'da bulunan yazma , Mecmaü't-Tevârîh'in son bölümünden II. Bayazid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerini kapsamaktadır. Selim devrinin sona erişi ve Kanuni devri olaylarından bahsetmektedir (Atasoy, 2015: 23).

1.2.11. Minyatürlü Târîh-i Sultân Bâyezîd

II. Bayezid devrini anlatan yazma Topkapı Müzesi Kütüphanesi'nin Revan(No. 1272) bölümünde yer almaktadır. Bu yazma ile British Museum yazmasının II. Bayezid devrine ait olayları anlatan kısmı ile tarih bakımından birebir benzerlik göstermektedir (Atasoy, 2015: 23).

1.2.12. Süleymânnâme Kanunî'nin İkinci Seferi'ne Ait Marburg Nüshası

Kanuni'nin ikinci İran seferini anlatan nüshada, Orta Asya'nın Sünnî hanlarına gönderilmiş mektuplarında mevcut olduğu görülmüştür (Atasoy, 2015: 23).

1.2.13. Câmiü't-Tevârîh

Eser, Nasûh'un Mecma'ü't-Tevârih isimli Taberî Tarihi tercümesinin birinci cildinin tekrarı mahiyetindedir. Üç ciltten oluşan bu eseri Mecma'ü't-Tevârih'den farklı kılan yönü, Mecma'ü't-Tevârih'in Kanûnî'nin emriyle yazılmış; Câmi'ü't-Tevârîh'in ise Rüstem Paşa'nın teşvikleriyle kaleme alınmış olmasıdır (Yurdaydın, 1992: 27-28).

1.3.Matrakçı Nasuh'un Minyatür Örnekleri

1.3.1. İstanbul

Matrakçı Nasuh'un minyatürleri, döneminin Avrupa örnekleri ile tarz bakımından benzerlik göstermektedir. Perspektif görünüşlü şehir planları çizen Cristoforo Boundemonti'nin 1422 yılında çizdiği İstanbul, Nasuh'un ada minyatürleriyle örtüşmektedir (Davut, 2011: 189). Bu benzeşim de Matrakçı Nasuh'un Batı tipi eserleri bildiğini ve onlardan etkilendiğini ortaya koymaktadır (Unat, 2016: 20). Nitekim birçok sanat tarihçisi Matrakçı'nın İstanbul'u tasvir ederken daha önceki asırlarda yapılan kuşbakışı Avrupa haritalarından faydalanma ihtimalini dikkate almıştır.

Mecmu-i Menazil'in İstanbul ve Galata tasvirlerinin kent planı olarak analizini ilk yapan kişi Prof. Dr. A. Gabriel'dir. Diğer bir çalışmayı *İstanbul'un Bir XVI. Yüzyıl Mimarî Planı* ismiyle Valter B. Denny yapmıştır. Denny çalışmasında iki sayfa halindeki İstanbul ve Galata tasvirini kentin on altıncı yüzyıla ilişkin bir planı olarak incelemiştir. Bu tasvirdeki çeşitli bina ve abidelerin hangileri olabileceğini tespit etmeyi amaçlamıştır.

Nasuh'un eseri üzerinde numaralandırdığı yüz yirmi bir yerin nereler olabileceğini açıklamış ve listesini tamamlamıştır (Kurucu ve Özen, 2018: 77).

Nasuh'un bir kentteki önemli yapıları ve özelliklerini ele alarak, bu yapılar arasındaki evleri de temsilcileriyle gösterme tarzı, İstanbul tasvirinde de görülmektedir (Resim: 4). Tüm cami, kilise, anıt, Bizans ve Osmanlı yapıları, kıyı şeritlerine ilişkin özellikler ve limanlar en göz alıcı özellikleri ile çizilmiştir (Selvi ve Bekiroğlu Keskin, 2017: 33). Osmanlı'nın başkentinin bir planı olan minyatürde 200'ü aşkın yapı resmedilmiştir. Bu eserde gösterilen yapıları, coğrafi konumlarıyla olduğu gibi biçimlerinden de tanımak mümkündür (Kurucu ve Özen, 2018: 78).

Resim 4*: Matrakçı Nasuh, İstanbul minyatürü*

(Alpsoy, 2009: 34)

İstanbul, bir tarafta sur içi diğer taraftaysa Galata ve civarı olmak üzere iki sayfada tasvir edilmiştir. İstanbul'u çevreleyen kara surlarını ve deniz tarafındaki deniz surlarını titizlikle tasvir etmiştir(Resim: 5). Nasuh'un kara surları tasvirlerinin bulunduğu bölümde sayfanın oldukça yıprandığından detaylar net olarak görülemese de üç kademeli sur duvarları ve artık su olmadığından kahverengiye boyanmış olan hendek tasvirleri fark edilebilmektedir (Resim:6). Matrakçı'nın kara surlarının tasvirleri bozulmuş olsa da Evliya'nın da bahsettiği sur boyunca altı kapı, tasvirde görülebilmektedir (Atasoy, 2015: 39).

Resim 5: *Matrakçı Nasuh, İstanbul'un deniz surları*

(Atasoy, 2015: 39)

Resim 6*: Matrakçı Nasuh, Hendek ve üç kademeli sur duvarları*

(Atasoy, 2015: 39)

Yedikule ve etrafını gösteren sağ alt köşesi sayfaya sığdırmak amacıyla sıkıştırılmış gibidir (Resim 6). Böylelikle aslında bir tarafı neredeyse dört mil olan üçgen biçimindeki yarımada, elyazmasının sayfasına uyması için dikdörtgen halinde resmedilmiştir (Kurucu ve Özen, 2018: 78).

Kara surları ve deniz surlarının birleştiği yerde görülen Mermer kuleden Sarayburnu'na doğru uzanan deniz surları üzerinde Langa Bostanı ve Kadırga Limanı tasvir edilmiştir (Resim 7)(Atasoy, 2015: 39).

Resim 7*: Matrakçı Nasuh, Langa Bostanı ve Kadırga Limanı*

(Atasoy, 2015: 40)

Nakkaş, İstanbul, Haliç, Galata, Üsküdar'ın küçük bir bölümünde 300'e yakın dikkate değer yapıyı resmetmiştir. Bu minyatürler Osmanlı'nın başkenti olan İstanbul'un topoğrafyası ve mimarisiyle ilgili önemli bilgiler içermektedir (Önder, 2002: 74).

Resim 8'de gösterilen Sur içi İstanbul tasviri içinde Topkapı Sarayı'nın konumu doğru belirlenmiştir. Birinci avlunun toprak zeminli olmasını vurgulamak için sarı renk ile boyanmıştır. Birinci avlunun yan kısmında Aya İrini tasvir edilmiştir. Zemin rengi yeşil olan ikinci avluyu saran revaklar ve kırmızı boyalı kafesle çevrili olan Adalet Kulesi tasvir edilmiştir. Kulenin bitiminde duvar bölümünde bulunan ince yapı Harem'dir. Haremin solu bölümünde ise Çinili Köşk görülür. Üçüncü zemini ise mavi renkle boyayarak belli kurallara bağlı kalmayarak özgür resim anlayışını göstermiştir. Topkapı Sarayı bahçesinin Marmara Denizi'ne bakan bölümünde Gülhane bahçesini görürüz (Atasoy, 2015: 41-42).

Resim 8*: Matrakçı Nasuh, Topkapı Sarayı*

(Atasoy, 2015: 41)

Topkapı Sarayı'nın sağ bölünde bulunan camiye benzer yapının İshak Paşa Hamamı ve Camii olduğu düşünülmektedir. Alt kısmındaki kışlaya benzer yapının ise saraya ait büyük ahır binası olarak tahmin edilmektedir (Resim 9) (Atasoy, 2015: 43).

Resim 9*: Matrakçı Nasuh, İshak Paşa Hamamı ve Camii*

(Atasoy, 2015: 42)

Ayasofya'yı çevreleyen Hipodrom ve Güngörmez Kilisesi'nin sağ bölümünde Bizans döneminden kalma sekiz sütun, Örme Sütun, Yılanlı Sütun, Obelisk iki sütun daha bulunmaktadır (Resim 10)(Atasoy, 2015: 43).

Resim 10*: Matrakçı Nasuh, Güngörmez Kilisesi, Hipodrom, Sekiz Sütun*

(Atasoy, 2015: 43)

Resim 11'de görülen detaylarda bahçe içinde bulunan Eski saray, üst kısmında Bayezid Camii ve külliyesi görülmektedir. Çok sayıda küçük kubbesiyle dikkat çeken Kapalıçarşı tasvir edilmiştir(Atasoy, 2015:44).

Resim 11*: Matrakçı Nasuh, Bayezid Camii ve külliyesi, Kapalıçarşı, Eski Saray*

(Atasoy, 2015: 44)

Eski Sarayla Fatih Camiinin arasında, diğer yapıların ters yönünde Haliç'e bakan yönde sekiz kemerden oluşan Valens su kemeri dikkat çekmektedir. Matrakçı'nın çiziminde Fatih Camii çok büyük bir yapı olarak biçimlendirilmiştir. Yapının sağında yer alna iki avlulu oda ve baca sıralarının Fatih Medresesi olduğu düşünülmektedir (Resim 12) (Atasoy, 2016: 46).

Resim 12*: Matrakçı Nasuh, Valens su kemeri*

(Atasoy, 2015: 46)

Galata'nın surlarla çevrili olarak detaylı bir biçimde tasvir edildiği görülmektedir. Sur duvarlarının üçgen oluşturduğu, tepe noktasında Galata Kulesinin yer aldığı dikkat çekmektedir. Yer yer burçlar ile güçlendirilen dış surların yanı sıra üstlerinde burçlar bulunan bir iç sur daha çizilmiştir. Mahalleler bu iç surlar ile ayrılmaktadır (Selvi

ve Bekiroğlu Keskin, 2017: 30). Galata yakınlarında selvi ağaçları, meyve ağaçları ve renkli bitkiler dikkat çekmektedir (Atasoy, 2015: 49).

Resim 13*: Matrakçı Nasuh, Galata*

(Atasoy, 2015: 39)

Galata'nın Kağıthane deresi, Haliç ve Boğaziçi ile çevrilidir. Önünde toplarla tasvir edilen Tophane'nin . Karşı tarafta ise Kız Kulesi ile Üsküdar'ın tasvir edildiği, Haliç'le Marmara'da yüzen yelkenliler görülmektedir (Atasoy, 2015: 53).

Resim 14*: Matrakçı Nasuh, Üsküdar ve Kız Kulesi*

(Atasoy, 2015: 53)

Nasuh'un eserinde diğer kent minyatürlerinde olduğu gibi herhangi bir figür bulunmamaktadır.

1.3.2. Erzincan-Kemah

Matrakçı Nasuh Erzincan kentini iki sayfa üzerine resmetmiştir. Diğer kent minyatürlerinde olduğu gibi oldukça geniş bir arazinin genel topografyasını yansıtan bir tarzda kenti çizmiştir(Resim 15) (Atasoy, 2016: 80).

Resim 15*: Matrakçı Nasuh, Erzincan tasviri*

(Atasoy, 2016: 80)

Erzincan tasvirli bu minyatür, Matrakçı'nın Doğu Anadolu bölgesinde resmettiği ilk kent olmuştur. Bu kentin etrafı surlarla çevrilmiş, büyük küçük yapıların yanı sıra camiler ve resmi yapılar gösterilmiştir. Diğer kentlerle benzer şekilde cami ve resmi binalar diğerlerinden büyük tasvir edilmiştir. Binaların tasvirinde parlak sarı ve açık kahve tonları kullanılmış, çizgisel anlatım şekli benimsenmiştir. Minyatürün alt kısmında bulunan iki bina Kümbet ve Bey Hamamıdır. Kubbelerden birinde çizgisel motifler dikkat çekmektedir. Kentin özelliklerini yansıtan minyatür gerçekçi bir anlayışla tasvir edilmiştir (Çağlayan, 1995: 60).

Sağ sayfada üç farklı renkte boyanan dağlar bulunmakta, birinin üzerinde kule benzeri bir yapı dikkat çekmektedir. Dağların arasından akan su üç kavis yapmakta ve bir geyik bu nehirden su içmektedir. Üst bölümdeki dağlık alan Kabaklıca ovası (Aktepe), düz çatısı olan yapıların ulunduğu alt bölüm ise Karaviran'dır. Erzincan Kalesi minyatürün neredeyse tamamını kaplamaktadır. Kimi yerlerinde sur duvarlarının yıkıldığı görülmektedir. Surların içerisinde üç Selçuklu tarzında cami bulunmaktadır. Minyatürde yer alan sütunlu yapıların iki katlı haneler ve çarşı olabileceği düşünülmektedir (Atasoy, 2016: 80).

1.3.3. Tebriz

Resim 16'da görülen Matrakçı'nın iki yaprak üzerine nakşedilen minyatürde, Tebriz kentinin zemini kirli sarı bir renk ile gösterilmiştir. Kentin etrafı duvarlar ile çevrilmiştir ve duvarların iç kısmında sıra ağaçlar çizilmiştir. Minyatürün sol tarafında biri büyük diğeri küçük dikdörtgen planlı, duvarlar ile çevrilmiş bahçeler ile süslü mimari binalar göze çarpmaktadır. İki büyük bahçe arasında büyük bir cami resmedilmiş, caminin önünden akan nehrin bir konu ana nehre bağlanıp kentin içinden geçmiştir. Minyatürün sağ tarafında büyüklü küçüklü binaların arasında cami ve resmi binalar diğerlerinden büyük çizilmiştir. Minyatürde gösterilen tavşan, geyik, karaca gibi hayvanlar hareketli ve gerçekçi olarak resmedilmiştir. Kuru ve yeşil ağaçların tonlamaları kentin iklimi ve bitki örtüsü hakkında bilgi vermektedir (Çağlayan, 1995: 64). Nitekim saray bahçesi renkli ve çiçekli ağaçlar ile doluyken kentin içi ve dışı çöl yapısındadır. Bu kullanılan renkler ile gösterilmiştir (Atasoy, 2016: 94).

Resim 16*: Matrakçı Nasuh, Tebriz minyatürü*

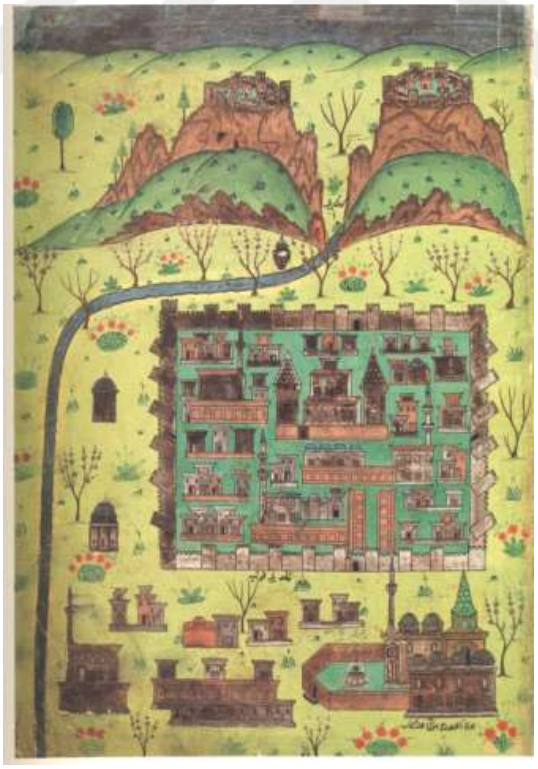
(Atasoy, 2016: 94**)**

Minyatürde, sur duvarlarının taş duvar örgüsünün ve kapılarının özenle tasvir edildiği dikkat çekmektedir. Sur duvarının uzun bölümünde çok düzenli ve aynı sıklıkta,

diğer tarafta yer alan kısımda ise daha seyrek ve daha az düzenli serviler sıralanmıştır. Şehrin içerisinden üstünde beş köprü bulunan ve birkaç küçük suyun bir araya geldiği bir nehir geçmektedir. Kentin içinden firuze renginde minareli camiler bulunmaktadır. Bu camilerden biri dört minarelidir ve diğerlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca diğer sayfa ile birleşiyorsa cami tıpkı Sultan Ahmet camii gibi altı minarelidir (Atasoy, 2016: 94).

1.3.4. Konya

Matrakçı'nın resim 17'de görülen eserinde Konya kentine ayrılan sayfanın üstünde Germük bulunmaktadır. Sarp kayalıklardan oluşan iki dağ üzerine iki kale çizilmiş, iki dağın arasından bir nehir çıkmaktadır. Bu nehir önce sola, sonrasında ise aşağı doğru akmaktadır. Etrafı çiçeklerle dolu olan bu alan Germük Geçidi'dir. Bu nehir kıvrımının içindeki alan Kale-i Konya'dır. Dikdörtgen surla çevrilmiş kale içerisinde anıtsal yapılar çizilmiştir (Atasoy, 2016: 67).

Resim 17*: Matrakçı Nasuh, Germük Beli, Konya tasviri*

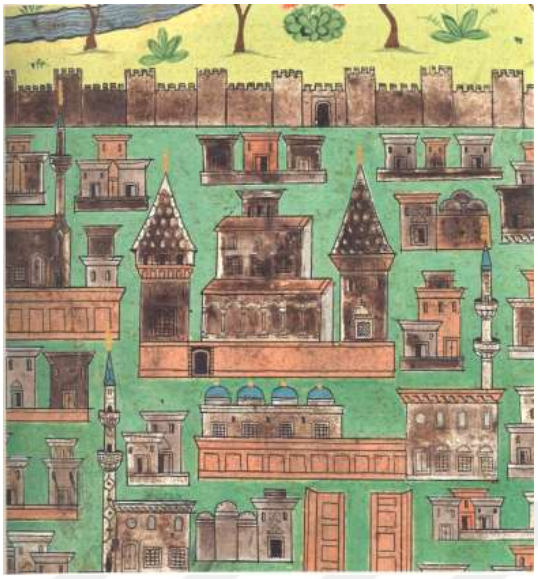
(Atasoy, 2016: 67)

Resim 18*: Matrakçı Nasuh, Ilgın Pınarbaşı Hatun Çayırı tasviri*

(Atasoy, 2016: 67).

Matrakçı Nasuh'un Selçuklu mimarisine aşina olmama ihtimali bulunmaktadır. Nitekim hatırlayamadığı unsurları hayal gücüyle tamamlamıştır. Tasvirdeki binaların çatıları düz olsa da iki ikonik çatılı kule ve arasındaki binanın Alaeddin Köşkü olduğu düşünülmektedir. Bu minyatür Alaeddin Sarayının en eski ve tek tasviridir (Resim 19). Konya kalesi dışında sayfanın altında Mevlana Hazret-i Molla Hünkar bulunmaktadır. Mevlana hazretlerinin türbesinin üzeri konik bir çatıyla örtülmüş, firuze ve altın çini ile kaplanmıştır (Atasoy, 2016: 68).

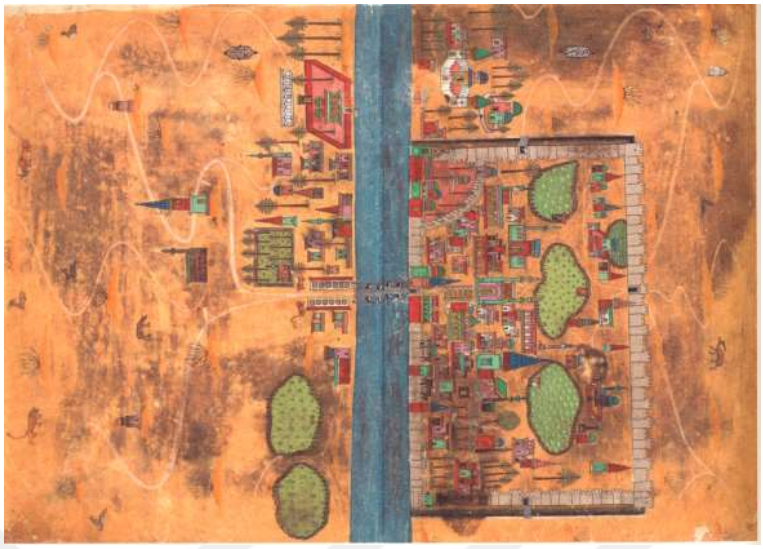

Resim 19*: Matrakçı Nasuh, Alaeddin Köşkü tasviri*

(Atasoy, 2015: 69).

1.3.5. Bağdat

Resim 20'de görülen minyatürde Matrakçı Nasuh Bağdat kentini iki sayfada resmetmiştir. Minyatürde ilk dikkat çeken unsur arazinin renklendirmesidir. Tamamıyla çöl rengi arazinin orta kısmında, sayfaların birleştiği yer boyunca, yarısı sağda yarısı solda kalacak şekilde Dicle Nehri görülmektedir. Nehrin iki tarafını üzerine kayıkların kurulu olduğu bir köprü bağlamaktadır (Atasoy, 2016: 114).

Resim 20: *Matrakçı Nasuh, Bağdat minyatürü*

(Atasoy, 2015: 114).

Asıl kent, sağdaki sayfada beyaz bir kalenin içinde yer almaktadır. Kapı aralıklarının siyaha boyanması nedeniyle dört kapı göze çarpmaktadır. Kale içinde esas yerleşim yeri nehre yakın yerde toplanmış, uzak kısımda ise çitlerle çevrelenmiş bahçeler yer almaktadır. Nehre yakın bölümde camiler ve farklı yapılar bulunmakta, ayrıca hurma ağaçları görülmektedir. Kalenin köşelerinden biri fazladan bir duvar ile çevrilmiştir. Bu ayrılmış kısmın zemini pembe ile boyanmıştır. Dicle nehrinin diğer tarafı yine bahçe ve saraylardan oluşan bir yerleşim alanıdır. Bu alanda özel evleri bulunan duvarlar ile çevrilmiş yapılar, camiler bulunmaktadır. Çöl olarak tasvir edilen Bağdad çevresinde aslan, geyik, karaca gibi pek çok vahşi hayvan tasvir edilmiştir (Atasoy, 2016: 114-115).

1.3.6. Sultaniye

Yazmanın en renkli ve en güzel sahnesi iki sayfaya çizilmiş Sultaniye'dir (Resim 21). Yerleşim alanını kuşatan ve burçlarla güçlendirilmiş olan sur duvarları beyaz taş malzemeden inşa edilmiştir. Bu surlar büyük ölçüde harabeye dönüşmüştür (Atasoy, 2016: 100).

Resim 21: *Matrakçı Nasuh, Sultaniye minyatürü*

(Atasoy, 2016: 100).

Sultaniye'yi tasvir eden minyatürde canlı renklendirmelerle, oldukça süslü bina, hayvan ve bitki örtüsü görüntüsü dikkat çekmektedir. Sağ taraftaki minyatürde iki büyük cami yer almakta, caminin birinin önünden nehir geçmektedir. Geyik, kuş, tavşan gibi hayvanların ayrıntılı bir biçimde resmedildiği minyatürde arazide büyüklü küçüklü tepeler çizilmiştir. Cami kubbelerinin, minarelerin ve caminin ön yüzleri süslemelerle kaplı olarak gösterilmiştir (Çağlayan, 1995: 66).

Surların içerisinde abartılı derecede çok ince minareli, üç farklı boyutta, kubbelerinin tamamı aşırı süslenmiş camiler bulunmaktadır. Minarelerin gövdeleri de süslenmiştir. İki caminin çift, bir caminin tek şerefesi bulunmaktadır. Cami formunda görülen bina esasen İlhanlı Hükümdarı Olcaytu Han'ın türbesidir. Matrakçı'nın bu türbenin kubbesinin çevresindeki ağırlık kulelerinden etkilenerek bunları mübalağalı bir biçimde tasvir ettiği düşünülmektedir (Atasoy, 2016: 100).

Matrakçı, sur duvarlarının iki yanında bulunan yuvarlak bölümleri belirli ölçüde perspektif ile vermek istemiştir. Kentin içerisinde sağ sayfadan sol sayfaya kadar erişen bir nehir ve bu nehir üstünde köprüler bulunmaktadır. Nehrin orta kısmı kimi zaman genişleyen kimi zaman daralma şekilde griye boyanmıştır. Matrakçı'nın bu şekilde nehrin

derinliğini göstermek istediği düşünülmektedir. Aynı boyama tekniği sol sayfada üstten şehre doğru gelen nehirde de görülmektedir (Atasoy, 2016: 100).

Sol taraftaki minyatürde üstten ve yandan görüntü kullanılmıştır. Surların ortasında bulunan büyük cami canlı renklerle gösterilmiş, etrafında pek çok bina çizilmiştir. Bu topografik minyatürde birim tekrarı ile gösterilen bitki kümeleri ve ağaçların yoğunluğu ile kentin özellikleri gerçekçi bir şekilde yansıtılmıştır (Çağlayan, 1995: 66).

1.3.7. Halep

Tarihsel süreçte yaşanan iç karışıklıklar neticesinde Halep Kalesi çokça zarar görmüştür. Matrakçı'nın minyatüründe Halep Kalesinin detaylı bir tasviri yer almaktadır. İç kale, kentin ortasına konumlandırılmış ve etrafına hendekler çizilmiştir. Kalenin estetik yuvarlak yapısı ön plana çıkarılmış, kente ilişkin ayrıntılara yer verilmiştir(Resim 22) (Fikriyat, 2017).

Matrakçı Nasuh'un Halep çizimlerinde ise tasvirin hakimi Halep Kalesidir. Buradaki tasvirlerde yine bitki örtüsü ve orada yaşayan hayvanlar resmedilmiştir. Şehir dış duvarlarıyla sayfanın bütününü kaplamaktadır. Hatta kent sur duvarlarının burçları ile dört yanında dört kapısıyla sayfanın tam kenarlarına dayanmaktadır (Atasoy, 2016: 173).

Resim 22*: Matrakçı Nasuh, Halep minyatürü*

(Atasoy, 2016: 173)

Minyatürün sağ tarafında kent dikdörtgen bir plan üzerine, surlar ile çevrilmiş olarak gösterilmiştir. Camiler diğer binalara nazaran daha büyük gösterilmiş, minareleri ile bazı yapıların çatılarında süslemeler yer almaktadır. Dikdörtgen planın merkezinde etrafı parlak mavi renkle gösterilen su kanalı bulunmakta, duvarları yüksek, üst kısmında sivri çatıları olan kuleler çizilmiştir. Minyatürde köprü ayarlarının, kale ve sur kapılarının, bina kapılarının kemer şeklinde olduğu dikkat çekmektedir. Bitki örtüsüne neredeyse hiç yer verilmemiş, çizgisel kahverengiler ile zemin belirlenmiştir. Yapılar üstten ve yandan resmedilmiştir. Ancak bazı yapılar arka arkaya resmedilerek perspektif bir anlatım belirlenmiştir (Çağlayan, 1995: 74).

Kent kalenin etrafında gelişmiştir. Minyatürdeki beş minarenin tamamı oldukça süslüdür ve camilere dikkat çekmektedir. Evlerin düz damları vardır ve gruplar halinde konumlandırılmıştır (Atasoy, 2016: 173). Halep kalesi yüksek bir konumda bulunmaktadır. Matrakçı Nasuh kalenin yerinin havasının oldukça hoş olduğundan, bir hamamının yanı sıra 20 dükkanı olduğundan bahsetmiştir. Kalede 54 düzgün ve sanatlı kule bulunmaktadır (Atasoy, 2016: 177).

Minyatürün sol kısmında ise, boydan boya yapılar bulunmakta, minyatürün sol bölümü arazi ile kaplanmıştır. Matrakçı bahçe içine tonlamalar ile boyut verdiği ağaçlar,

şadırvan ve birkaç yapı resmetmiştir. Mavi ile resmettiği su bahçedeki ağaçların önünden geçerek dışarı uzanmaktadır. Mavi ve koyu kahverengi ile gösterdiği su üzerine üç adet köprü çizmiştir (Çağlayan, 1995: 74).

1.3.8. Sivas

Resim 23'de görülen Matrakçı Nasuh eserinde, Sivas kenti ve civarını iki sayfa üzerine çizmiştir. Sağ sayfanın bir kenarını boydan boya dağlık resmetmiş, dağların kayalarının arasından çam ve benzeri ağaçlar çıkmıştır. Dağlardan iki nehir çıkmakta ve karşı sayfaya doğru akmaktadır. En üst kısımda ise düz çatılı yapıların bulunduğu alan "Püsküllü" bulunmaktadır(Resim 24) (Atasoy, 2016: 76).

***Resim 23**: Matrakçı Nasuh, Sivas minyatürü*

(Atasoy, 2016: 76).

Resim 24*: Matrakçı Nasuh, Püsküllü Latif Gölü tasviri*

(Atasoy, 2016: 76)

Sivas kenti düzgün dikdörtgen bir plan üzerine oturmuştur ve çevresi tamamen surlarla çevrilidir. Sivas'ın üç tarafının dağlık arazi ile kuşatıldığı görülmektedir. Kale dışında yer alan zeminler açık yeşil, kale içi koyu yeşil, dağlık araziyse sarı, kahverengi ve pembe ile renklendirilmiştir (Çağlayan, 1995: 58).

Minyatürün sol tarafında ise Sivas kalesini (Kale-i Sivas) çizmiştir. Kale oldukça büyük olması sebebiyle tüm sayfayı doldurmaktadır. Kalenin ortasına bir cami ve iki küçük kale resmetmiştir. Üstte yer alan kalenin içerisindeki düz çatılı cami bir Selçuklu yapısı olan Çifte Minareli Camidir. Alttaki küçük kale içinde yer alan cami ise Osmanlı tarzındadır. Çifte minareli bir diğer deyişle selatin camidir (Atasoy, 2016: 76). Kare şeklindeki surların ortalarında bulunan camiiler diğer yapılara nazaran daha büyük çizilmiştir. İki küçük kale ve bunu kesen bir cami görülmektedir. Açık kompozisyonun görüldüğü, gerçekçi bir yaklaşımla ve kentin topografik özelliklerini gösteren bu minyatürün çizgisel bir anlatımı bulunmaktadır (Çağlayan, 1995: 58).

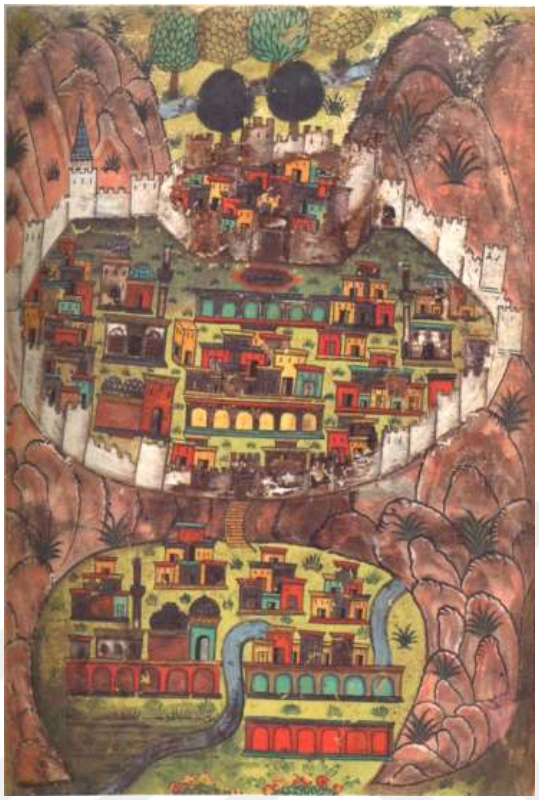

Resim 25*: Matrakçı Nasuh, Sivas minyatürü*

(Çağlayan, 1995: 59).

1.3.9. Bitlis

Matrakçı'nın eserinde Güzelcedere Köprüsü'nün karşı sayfasında Bitlis kenti yer almaktadır. Sayfanın iki uzun kenarlarında yoğun şekilde pembe kayalarla tasvir edilen dağlık bir arazi bulunmaktadır. Kent bu kayaların ortasında beyaz sur duvarlarının içindedir. Sur duvarlarının burçlar ile güçlendirdiği görülmektedir. Küçük surun içinde evler yoğun olarak resmedilmiştir. Büyük sur içinde çarşının, hamamın ve evlerin dışında iki cami dikkat çekmektedir. Kent surunun alt kısmında yer alan kapı ahşap köprüyle kentin uzağına bağlanmaktadır (Atasoy, 2016: 163).

Resim 26*: Matrakçı Nasuh, Bitlis minyatürü*

(Atasoy, 2016: 163)

Minyatürdeki yüksek dağların kenti ikiye böldüğü, üst kısımda yer alan surlarla çevrelenmiş bölümde Şerefhan Külliyesi ile Ulu cami gösterilmiştir. Matrakçı binaları arka arkaya çizerek plan farkı oluşturmuş, perspektif bir anlatım geliştirmiştir. Surların üzerinde bulunan iki ağacı leke biçiminde, Bitlis çayının kenarındaki dört ağacı birim tekrarı ile ve çizgisel olarak göstermiştir. Matrakçı minyatürün bazı bölümlerinde renkleri yüzeysel, bazı yerlerinde tonlamalarla kullanmıştır. Dağlar üzerinde bulunan bitki kümelerini lekesel ve çizgisel olarak resmetmiş, topografik, gerçekçi anlatımı olan bir minyatür ortaya çıkarmıştır (Çağlayan, 1995: 68).

1.3.10. Eskişehir

Eskişehir, Irakeyn seferinin son durağıdır. Bu kent için Nasuh tam bir sayfa ayırmıştır(Atasoy, 2016: 183). Matrakçı'nın Eskişehir minyatüründe perspektif bir anlatım benimsemiştir. Bu üslubun bir istisnası minyatürün sağ üst bölümünde bulunan

camidir. Matrakçı Nasuh renkleri canlı tonlardan seçmiş, uyum içinde kullanmıştır. Tasvirde çizgisel üsluba ek olarak tonlamalar da yapılmıştır (Çağlayan, 1995: 78).

Resim 27*: Matrakçı Nasuh, Eskişehir minyatürü*

(Atasoy, 2016: 183).

Bu minyatürde yemyeşil bir zemin üzerinde sayfanın üst bölümünde yay biçiminde, beyaz bir duvar bulunmaktadır. Bu duvarın sağında yumuşak kavislerle akmakta olan Porsuk suyu dikkat çekmektedir (Çağlayan, 1995: 78). Beyaz duvarın içerisinde üçü çiçeklenmiş beş ağaç görseli, toprakların verimli oluşunu temsil etmektedir. Bu alanın hemen alt yanında Vezir Mustafa Paşa'nın 1525 yılında yaptırdığı caminin aşevi, menzil hanesi ve külliyesine ait yapılar görülmektedir. Kurşunlu Caminin bir yanında avlulu menzilhane, diğer yanında üç kubbeli, birbirine revaklarla bağlanmış çok avlulu bir yapı bulunmaktadır. Buran aşevi olduğu düşünülmektedir (Atasoy, 2016: 183). Minyatürde topografik, gerçekçi, çizgisel üslup kullanılmıştır (Çağlayan, 1995: 78).

1.3.11. Erzurum

Erzurum minyatürü bir diğer Doğu kenti olan Erzincan'dan daha büyüktür. Minyatürde gösterilen minare ve kubbeleri son derece süslü olan yapıların Yakutiye Medresesi ile Çifte Minareli Medrese olduğu düşünülmektedir. Yapıların çizgisel bir anlayışla resmedildiği; renk olarak parlak sarı, kırmızı ve turuncuların kullanıldığı görülmektedir. Minyatürün üst bölümünde Erzurum Ilıcası, surun dış kısmında Pasin Ovası, kent içinden geçen Boğaz ve Karasu'nun kolları resmedilmiştir (Çağlayan, 1995: 62).

Resim 28*: Matrakçı Nasuh, Erzurum minyatürü*

(Atasoy, 2016: 84).

Minyatürün sol üst bölümünde bir tepe, tepenin önünde içinde bir havuz bulunmaktadır. Bu yapıdan su çıkmaktadır. Tepenini yanında ise Erzurum Ilıcası yazılmıştır. Alt kısımda ise konik çatısı olan, kubbe ve minareleri süslenmiş yapılar, üstlerinde fanusları bulunan kubbeleri ile hamamlar görülmektedir. Altta ise Pasin ovası yazılmıştır. Kalenin içerisinden geçen nehrin ılıcadan çıkan suyla buluştuğu dikkat çekmektedir (Atasoy, 2016: 86).

1.3.12. Kayseri

Resim 29’da görülen Matrakçı'nın Kayseri minyatürünün, yüzeyi açık yeşille gösterilmiş bir araziden ve zeminden oluşmaktadır. Bu zemin üzerindeki bitki kümelerinin çizgisel olarak, çiçeklenmiş ağaçların kahverengi, çiçeklerin parlak kırmızı ile tasvir edildiği görülmektedir. Üst kısımda Develikarahisar, orta kısımda İncekara Köprüsü ve alt kısımda ise surlarla çevrelenmiş Kayseri bulunmaktadır (Çağlayan, 1995: 56).

Resim 29*: Matrakçı Nasuh, Kayseri minyatürü*

(Atasoy, 2016: 73)

Matrakçı Nasuh Kayseri minyatüründe dört nehir, yatay bir biçimde iki sayfayı beşe bölmüştür. Bu minyatürde altı yer anlatılmıştır. Sağ üst kısım Develi Karahisarı (Günümüz ismiyle Yeşilhisar) bulunmaktadır. Tepesinde konik çatısı olan iki kuleli bir kale olan sivrice bir dağ bulunmaktadır. Dağın bir yanından nehir çıkmakta ve sol kısma uzanarak karşı sayfaya geçmektedir (Atasoy, 2016: 73).

Sağdaki nehrin üstünde İncekara Köprüsü bulunmakta, günümüzdeki adıyla İncesu ilçesi köprüsünü göstermektedir. Sayfanın sağ alt köşesi yüksek dağlar ile kaplanmıştır. Dağlardan çıkan üçüncü nehir, sol sayfaya doğru akmaktadır. Dağlar üzerinde gösterilen beyaz benekler karlara işaret etmektedir. Burası Erciyes Dağıdır.

Kayseri kale içi ve dışı olarak çizilmiştir. Burçlar ile donatılmış dikdörtgen planlı kalenin bir köşesinde oldukça yüksek ve büyük, konik çatısı olan bir kule bulunmaktadır. Kalenin içindeki iki yüksek minareli caminin selatin cami olduğu düşünülmektedir. Kalenin altından dağlara doğru akan dördüncü nehir ise benzer şekilde sol sayfa yönünde akmaktadır (Atasoy, 2016: 73).

2. BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDE KENT KURGUSU, GÜNÜMÜZE YANSIMALARI VE KULLANAN SANATÇILAR

2.BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDE KENT KURGUSU, GÜNÜMÜZE YANSIMALARI VE KULLANAN SANATÇILAR

2.1.Minyatürlerde Kent Kurgusu

Minyatürlerde kent kurgusu ile ilgili bilgi vermeden önce kent kavramı ve kentlerin tarihçesi, kent kurgusu ve minyatür hakkında kısaca durmak, kavramsal bir zemin oluşturulmasına olanak sağlayacaktır.

Kentlerin 5.500 yıl öncesine kadar dünyada ortaya çıktığına ve bunların Mezopotamya, Nil Vadisi, İndus Vadisi ve Hoang-ho Vadisi'nde olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Bu erken kentlerin oluşumunu hızlandıran ticari ve mesleki, dini ve politik faktörler de dahil olmak üzere, birkaç örgütsel faktör bulunmaktaydı (Frey ve Zimmer, 2001: 14).

On dokuzuncu yüzyıldaki sanayi devrimi ile nüfus dağılımlarında ve kentsel yaşam düzenlerinde büyük bir değişim gerçekleşmiş ve bu da çok sayıda insanın kent merkezlerinde yaşamasını mümkün kılmıştır (Frey ve Zimmer, 2001: 15).

Weber, ideal tip yapısında kenti kümülatif olarak tanımlar. İdeal kenti, ekonomik girişim ile dini faaliyetlerin yanı sıra özel ve kamusal yaşamı birleştiren ortaçağ lonca şehridir. Toplum yaşamı kapitalizmin gelişmesi ile birlikte giderek kötüleşmektedir. Weber'in ideal kentinin özellikleri şunlardır (Ahmed, 2004: 1):

a) Otoritenin karizmatik ya da geleneksel bir temelde değil, rasyonel değerlere dayandığı;
b) Yasanın kişisel olmaktan ziyade evrensel bir temelde uygulandığı;
c) Gruplaşmanın aile ve klan yerine sınıf temelinde var olduğu;
d) Vatandaşların dini gruplardan ziyade ticaret grupları tarafından yönetildiği;
e) Gücün askeri bir üs yerine ekonomik bir temelden kaynaklandığı yerlerdir.

Minyatür, plastik açıdan klasik geleneklere bağlıdır. Minyatürlerin temel işlevi, kitapta ele alınan konuyu açıklamak ve gerekli hallerde anlatılan konuyla ilgili detaylar vermektedir. Minyatürler bu işlevleri yerine getirirken bahsedilen hususları en ince

ayrıntısına kadar işlemektedir. Minyatürlerde perspektifin yanı sıra insanların yüzünün gösterilmesi, anlatılması gibi hususlarda geleneksel bir yaklaşım bulunmaktadır. Diğer taraftan nakkaşlar, kompozisyonlar, renkler, çizgi kullanımları gibi ana tasarım yaklaşımlarında estetik değeri yüksek eserler üretebilmişlerdir. Minyatürdeki estetiği oluşturan unsurlar tasarım öğeleri ile tasarım düzenidir (Atalay, 2012: 8).

İslam Medeniyeti ile ilgilenen pek çok tarihçi için minyatür sanatını İslami mimarisi ve şehirleri için önemli belgeler olarak değerlendirilmektedir. Minyatürler çizildikleri zamanlarındaki yaşantıların değişik yönlerine dair çeşitli imgeler sağlamaktadır. Fakat bu imgelerin kesinlik ve gerçeğe yakınlıkları farklılaşabilmektedir (Kasım ve Tohala, 2014: 679-680).

Minyatürlerde, mekanda derinlik hissi vermek için uzaklık, boşluk, şekil, ölçek ilişkileri ve düzeni kullanılmaktadır. Resim düzenindeki derinlik çok basit ve tutarlı bir şekilde verilmiştir: Düzenlemede daha yükseğe konumlandırılarak daha uzak şekiller belirlenmektedir. Bu yapı, ressamın kendi algısını, izlenimlerini, hiyerarşik önceliklerini ve duyarlılıklarını yansıtan mizanpajdaki bazı yönlere odaklanmayı sağlamaktadır. Belirgin parlak nokta/gölgeler / gölge oyunu konfigürasyonu yoktur. Sahnedeki tüm bileşenler, aynı kalitede ve miktarda ışık almaktadır (Germen, 2012: 6).

Kanuni Sultan Süleyman'ın dönemi minyatür sanatı için altın çağ olarak değerlendirilmektedir. 16. yüzyıl Osmanlı minyatürleri topografik şehir görünümlerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Minyatür sanatında yaşanan gelişme, o dönemde Osmanlı donanmasının Akdeniz'e açılmasının ve coğrafyacılığın ilerlemesine bağlıdır. Matrakçı Nasuh, şüphe yok ki Osmanlı minyatürünün en önemli ustasıdır (Alpsoy, 2009: 31).

Matrakçı Nasuh'un ve Osmanlı minyatürlerindeki kent ve yerleşim çizimlerinin karakteristik özellikleri gerçekliğe yakın oluşu ve özgün sistemsel değerleridir. Birçok bilimsel ve edebi eseri sanatsal açıdan daha anlamlı ve önemli hale getirmişlerdir (Karakaş ve Rukancı, 2008: 14). Matrakçı Nasuh, topografik resim adı verilen yeni bir resim türü yaratmıştır. İnsan figürü olmayan şehirleri, limanları ve kaleleri çizdi ve farklı bakış açılarından gözlemlenen sahneleri tek bir resimde birleştirmiştir. Bir görüntüde birden fazla bakış açısına ve derinliğe sahip olmak, Kübist sanatın anahtar yöntemlerinden biridir. (Germen, 2012: 4)

Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlığında birçok önemli eser ortaya çıkmıştır. Bu eserler arasında Matrakçı Nasuh'un *Mecmû'-ı Menâzil* veya *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakayn-ı Sultan Süleyman Han* isimli eseri en önemlileri arasındadır. Matrakçı bu eserinde Sultan Süleyman'ın birinci İran seferinde İstanbul'dan Tebriz'e, Tebriz'den de Bağdat'a gidişinde gördüğü bütün kale, şehir, nehir, geçit, dikkate değer yapıları özenle çizmiş, hazırladığı krokiler ile ilgili bilgi vermiştir. Bu eser Hüseyin Gazi Yurdaydın tarafından Türkçeye kazandırılmıştır. Kısa ismi *Mecmu-i Menzil* olan bu eser kent planları atlası niteliğindedir. 1537'de Matrakçı Nasuh'un kaleminden ve fırçasından çıkan kitap 88 sayfa metinden, 107 sayfa minyatürden ve 25 minyatürlü metinden oluşmaktadır. 218 sayfalık bu eserde Matrakçı'nın gördüğü şehirler neredeyse fotoğraf gibi resmedilmiş, ayrıntılar arasındaki mesafeler gösterilmeye çalışılmış ve iklimleri hakkında bilgi verilmiştir. Kuşbakışı resmedilen minyatürler, topografik harita özelliği taşımalarının yanı sıra 16. yüzyıl Anadolu mimarisi ve kentleşmesi hakkında bilgi vermektedir (Bekiroğlu Keskin, 2017: 24).

Matrakçı bu eserde yeryüzünü kuşbakışı resmetmiştir. Kendine özgü harita-minyatür karışımı bir üslubu vardır. Evler, köprüler, coğrafi yapılar her ne kadar kuşbakışı çizilmiş olsa da, tepeden değil karşıdan görünüyormuş gibidirler. Nasuh'un minyatürlerinde kuş, tavşan gibi hayvanlar görülse de insanlara yer verilmemiştir. Buna karşın kentteki binaları tek tek seçmek mümkündür (Alpsoy, 2009: 33). Nasuh, yukarıdan görülen şehirleri, limanları ve kaleleri bir harita gibi boyamış ve mimari unsurları farklı bakış açılarından tek bir resimde birleştirmiştir (Asl, 2017: 489). *Mecmu-i Menzil'*deki şehir tanımlamaları niteliğindeki minyatürlerde, insansız manzara resimleri şeklindeki bu eserler geleneksel kalıplardan sıyrılmış, Osmanlı manzara ressamlığı olarak isimlendirilen yeni bir türün başlangıcı olmuştur (Alpsoy, 2009: 33).

Minyatür resimleri keyfi, fantastik bir bakış açısı ve herhangi bir sabit kuralı benimsemeksizin ele alınan kentin en karakteristik özelliklerini sunmaya izin vermektedir. Matrakçı'nın eseri bu dışavurumculuk sayesinde coğrafi haritaların monotonluğundan ve soğuk nesnelliğinden kurtulmuştur. Bazı çizimler doğrudan, kişisel gözlem tazeliğine sahiptir. (Germen, 2012: 5). Matrakçı'nın çizimlerinde binalar gerçekte oldukları yerlerde, tamama açık bir şekilde görülecek şekilde çizilmiştir. Gerekli gördüğü

hallerde binaların yönlerini değiştirmiş ve paralel binaları gösterebilmek için ikisini diğer binalara nazaran yatay konumda resmetmiştir (And, 2002: 311).

Matrakçı Nasuh'un *Mecmu-i Menazil* ile aynı özelliklere sahip iki eseri daha bulunmaktadır: *Tarihi Feth-i Siklos Estergon ve İstol-Belgrad* ile *Tarih-i Sultan Bayezid*. *Tarih-i Feth-i Siklos Estergon ve İstol-Belgrad* isimli eser, Kanuni Sultan Süleyman'ın II. Macaristan Seferindeki konaklama yerlerini, kaleleri, derbentleri ve menzilleri isimleri ve görüntüleri ile anlatmaktadır. Eserin bir bölümünde, anılan dönemde Fransa'ya yardıma giden Barbaros Hayrettin Paşa idaresindeki Osmanlı Donanmasının uğradıkları Nice, Toulon, Marsilya, Reggio, Antibes ve Cenova gibi liman şehirlerinin minyatür planları bulunmaktadır. *Tarih-i Sultan Bayezid*, İkinci Beyazid dönemi olaylarını ve seferlerini anlatmaktadır. Eserde Kili, Akkerman, İnebahtı, Muton ve Gülek'in kaleleri ve şehirleriyle Osmanlı Donanmasına ait gemilerin minyatürleri resmedilmiştir. Bu kitaptaki şehir planları, diğer iki eserdeki özelliklere sahiptir. Eserde konaklamalar arası uzaklıklar mil ölçüsünde ifade edilmiştir (Bekiroğlu Keskin, 2017:24-25).

On yedinci asrın başlarında Osmanlı resminin önemli temsilcilerinden Nakşi'nin şehir görünümleri ve mimari siluetlerini içeren resimlerinden başlayarak, Batı resim sanatının özgün özelliği olan üç boyutluluk görülmeye başlanmıştır. Resimlerde mekanların derinliğine ve kütlelerin perspektiflerine ilişkin ilk çalışmalar yapılmıştır (And, 2002: 311).

2.2. Matrakçı Nasuh Minyatürlerinin Günümüze Yansımaları-Kullanan Sanatçılar

2.2.1. Matrakçı Nasuh Minyatürlerinin Günümüze Yansımaları

Matrakçı Nasuh, Kanuni Sultan Süleyman'ın döneminde ünlenmiş bir nakkaştır. Nasuh eserleriyle tomografik nitelik içeren ve kent tasvirleri ile Batılı anlayışta gerçeklik kaygısını değişik bir biçimde göstermiştir. Ayrıca Nasuh'un eserleri belgesel özelliği taşımakta ve bu durum eserlerinin ve Osmanlı minyatürünün değerini artırmaktadır. Matrakçı Nasuh'un eserleri halen önemini korumakta, çağımız sanatçılarından Devrim Erbil ve Erol Akyavaş'ı etkilemiştir (Ağyürük, 2011: 10).

Minyatür, on sekizinci asra kadar resimsel anlatımların önemli bir türü olmuştur. Türk resmine gelindiğinde minyatürlerin etkisi Batılılaşma dönemindeki ilk eserlerde

görülmeye başlanmıştır. Ayrıca minyatürün çağdaş Türk sanatçıları üzerinde derin etki bıraktığı açıktır (Atalay, 2012: 8).

Günümüzde bazı sanatçılar, illüstrasyonlarında geleneksel minyatür sanatından yararlanmaktadır. O dönemin resim ve çizim tekniklerini kendi illüstrasyon çalışmalarına yansıtmaktadır. Murat Palta, minyatür sanatı ile popüler sinemasını birleştirmiş, *Minyatür Tekniğiyle Film Afişleri* isimli çalışmasında çağımızın kült film afişlerini son derece yaratıcı bir üslupla minyatür tekniği ile resimlemiştir. Palta'nın bu çalışması dünya çapında bir ilgi görmüştür (Kızılşafak, 2014: 172). Palta, minyatür sanatını seçmesinin nedenini Batının ilgisini çekmek olarak ifade etmiştir. Sanatçı, minyatürü illüstrasyonun atası olarak değerlendirmiştir (Soylu, 2015: 58).

Resim 30*: Murat Palta'nın minyatür tekniğiyle hazırladığı Kill Bill afişi*

(Kızılşafak, 2014: 173).

2.2.2. Kullanan Sanatçılara Örnekler

Devrim Erbil:

Matrakçı Nasuh, Bağdat'a kadar uzanan sefer yolundaki şehir ve kasabaları betimleyen menzil minyatür krokileri çizmiştir. Bu eserler, kimi günümüz sanatçılarımızın kuşbakışı, çağdaş, yeni İstanbul peyzajlarını yapma yöntemlerine kaynak olmuştur. Devrim Erbil, bu sanatçılarımızdan biridir (Atalay, 2012: 13).

Erbil, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi) ile Bedri Rahmi Eyüboğlu Atölyesinde Sırrı Özbay, Halil Dikmen ve Bedri

Rahmi Eyüboğlu'ndan ders almıştır. Mezunu olduğu Akademide elli yılı aşkın süre hocalık yapmıştır (Yazkaç, 2018: 199). Erbil, 1970'li yıllarda kuş ve ağaç temasını sıklıkla kullanırken, 1980'lere gelindiğinde soyut doğa yorumlarını tercih etmiştir. 1990'lı yıllar ise Amerikan pop-art sanatından etkilendiği yıllar olmuştur (Yazkaç, 2018: 221).

Devrim Erbil, gelenekseli ilham kaynağı olarak gören ve yeni yöntemler ile eser veren bir sanatçıdır. Şehir ve doğayı temel aldığı eserlerinde yatay-dikey, eğri-düz, ince-kalın gibi zıtlıkları uyumlu bir şekilde kullanmıştır. Bu yaklaşımla ortaya koyduğu İstanbul'un kuşbakışı topografik görüntüleri, geleneksel minyatür sanatçımız Matrakçı Nasuh'a bağlanabilmektedir (Ağyürek, 2011: 55).

Sanatçının eserlerinin ana belleğinin soyut mekansallıkta düğümlendiğini söylemek mümkündür. Resimlerinin yapısını, yalın çizgilerle inşa edilen yatay-dikey bir örgü oluşturmakta, çizgilerle yarattığı görsel ağ izleyicisine resmi ne şekilde okuması gerektiğini anlatmaktadır. Bu resimler, Erbil'in minyatür geleneğinin bazı biçim ilkelerini benimseyip, bunları modernize ettiğini göstermektedir. Eserler Matrakçı Nasuh'un belgeci ve topografik tabiat betimlemelerini hatırlatmaktadır. Sanatçının Anadolu ve İstanbul'u konu alan eserlerinde doğasal bir kesit sunulmakta, çoğrafi alanda gerçeklik duygusunu görünür kılınmaktadır (Şahiner, 2004:2).

Sanatçının eserlerinde geleneksel Osmanlı minyatür sanatının ve Matrakçı Nasuh'un şehir tasvirlerinin etkisi görülmektedir. Eğitim gördüğü Akademi bünyesinde ve Atölyede minyatürden sıklıkla bahsedilmesi, sanatçıyı etkilemiş, tüm çalışmalarında üslubunu korumuştur (Yazkaç, 2018: 200).

Minyatürlerdeki kontür çizgileri ile varlıkların zeminden ayrılması yöntemine, Erbil'in İstanbul temalı resimlerinde de karşılaşılmaktadır. İstanbul'un topografik görüntülerinin, geleneksel minyatür sanatçımız Matrakçı Nasuh'a bağlanması gerekmektedir. Sanatçı eserlerinde gelenekselin yorumlanması ile modern, ancak tek rengin tonlarının kullanımı ile geleneksel bir üsluba sahiptir (Atalay, 2012: 16).

1960'larda tabiat ve Anadolu üzerine çeşitlemeler yapmıştır (Yazkaç, 2018: 221). Eserlerinin hemen hemen tamamında Anadolu'nun folklorik ilgisi görülmektedir. Bu bakımdan Erbil'in Anadolucu olarak tanımlamak mümkündür (Ağyürek, 2011:III).

Başta Anadolu ve İstanbul temalı eserlerinde uzaktan bakış resimlere hakimdir ve bu yaklaşım minyatürü hatırlatmaktadır (Yazkaç, 2018: 221).

On altıncı asır minyatür üstadı Matrakçı Nasuh'un menzil krokilerinden ilham aldığı, Anadolu kasabaları ve İstanbul konulu çalışmalarında perspektif kaygısından uzakta, minyatür tadında eserler sunmaktadır (Öztürk, 2006: 48). Sanatçı kent yorumları planlarında, Matrakçı Nasuh'un kent krokilerinden etkilendiği, onun bakış açsını tercih ettiği görülmektedir. Ancak Erbil, fotografik görünüm yerine, minyatüre çağdaş bir yorum getirerek İstanbul'u yeniden analiz etmiştir (Atalay, 2012: 13).

Resim 31*: Matrakçı Nasuh'un İstanbul minyatürü*

(Yazkaç, 2018: 212).

Resim 32*: Devrim Erbil'in İstanbul İsimli Yağlıboya Tablosu*

(Ağyürek, 2011:55).

Erol Akyavaş:

Erol Akyavaş'ın sanat yaşamı resimle başlamış, akabinde 1954 yılında Amerika'ya giderek mimarlık eğitimi almıştır. Eora Saarinen bürosunda çalışmaya başlayan Akyavaş, TWA binası, Dallas Havalimanı gibi projelerde çalışmıştır. Resim çalışmaları yapan sanatçı, 1960 yılında New York kentinde ilk sergisini açmış, Che Guevera, cinsellik tasavvuf, mekân sorgulamaları, Doğu ile Batının metaforları ile çoksesli bir resim evreninde dolaşmıştır. Her seferinde yeni yöntemler kullanarak zengin bir görsel ve entelektüel içerik yaratabilmiştir. Akyavaş için resim, hayatın izdüşümüdür ve hayat gündelik/pratik olmaktan ziyade mucizevi bir özdür. Sanatçının eserlerinde zıtlıklar ve birliktelikler kadar Doğu ile Batının farklı kültürel sembolleri de ustaca sentezlenmiştir (Durgun, 2000:224-225).

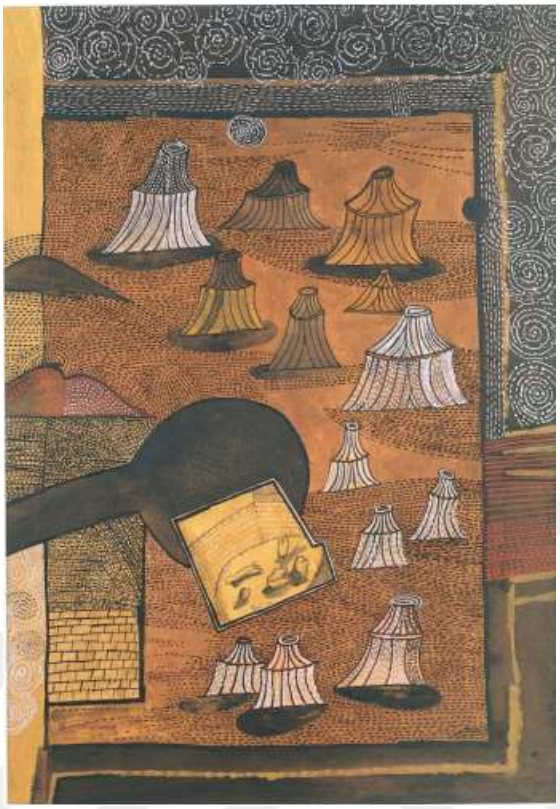
İslamiyet'in esasen tasvip etmediği resme, İslam kültürünün ve felsefesinin özünü ve estetiğini kazandırmayı başarmıştır. Sanatçı eserlerinde Batının resim teknik veri ve birikimlerinin yanı sıra Doğunun kültürünün ve felsefesinin izlerini ve din kültürleri verilerini dahil edebilmiştir. Böylelikle eski kültürleri sanatı ile kucaklama ve hatırlatma yoluyla kendi sanat dil ve arayışını ortaya koymuştur (Ünver, 2013).

Akyavaş'ın eserlerinde mimarlığın biçimci anlayışı yapılandırılarak kompozisyonlardaki geometri dikkate değer bir unsuru haline getirilmiştir. Mimarlığı

resimlerinin kompozisyonuna dahil etmiş, geometriyi modernite ve gelenek ile birleştirmiştir. Sanatçı mevcut kültürel kodları günümüz anlayışıyla harmanlayarak doğrudan eserlerine aktarmaktadır. Bu eserler, sadece bir etkileşim olmaktan öte, Matrakçı Nasuh'a da gönderme yapmıştır (Atalay, 2012: 13-14).

Sanatçı eski medeniyetlerin, geçmiş farklı dönemlerinden ve coğrafyalarından ilham almıştır. Eserlerindeki dönemlere ilişkin simgeleri anlatmayı arzu ettiği konuya göre seçmiş ve minyatür tadında kullanmıştır. Akyavaş, Matrakçı Nasuh'un sefer yollarında çizdiği şato ve surlar ile çevrili şehirleri saran geometrik disiplinini de kullanmıştır (Ağyürek, 2011: 58).

Akyavaş'ın resimleri metafizik referanslar taşımakta ve bu sebeple gerçeküstü dairede değerlendirilmektedir. Ancak, sanatçının *miraçname* tasvirindeki minyatür resminin biçimsel modernizasyonu olarak ortaya çıkan geleneksel yaklaşımı, sanatçıyı daha ziyade gelenekçilik kültür dairesine dahil etmektedir. Bu dairedeki sanatçılar günümüzden geçmişe bakan çağdaş bir yaklaşım benimsemektedir. Akyavaş'ın Ordugâh isimli eseri, nakkaş Matrakçı Nasuh'un *Süleymannâme*'sinde yer alan ordugâh tasvirinin çağdaş bir üslupla resmedilmiş halidir (Başkan, 2007: 102).

Resim 33*: Erol Akyavaş'ın Ordugâh İsimli Tablosu*

(Özdoğan Türkyılmaz, 2013: 308)

Sanatçının eserlerinde minyatürlerdeki katı disiplin uygulanmamaktadır. Minyatürlerden alınan insanlar, binalar, bitkiler ve hayvan çizimleri tablolara neredeyse serpiştirilmişçesine durmaktadır. Akyavaş eserlerinde ayrıntılı simgeler kullanmış, mimari unsurlar çalışmalarında hâkim unsurlar olmuştur. Çizgi ile yazı bir kompozisyon oluşturmakta, resim kaligrafik düzlemin yanı sıra kompozisyonunda kendini oluşturmaktadır. Yazıyı bir resim elemanı olarak kullanmış, bu metinleri minyatürlerden almıştır. Yollardan, labirentlerden, delhizlerden resimden resme iz sürmüş; çadırlar, evler, şehirler sürekli değişmiştir (Atalay, 2012: 13).

Akyavaş, 1960 ve 70'li yıllarda iç ve dış mimarinin ayrıntılarını, mimari perspektiflerini, duvar örgülerini, mekânlara kuşbakışı olarak yerleştirdiği planların geometrik abstre görselliğini eserlerine taşımıştır. Figür ile mimari öğelerin mantık dışı şekilde bir araya getirilişi sürrealist estetiğe yaklaştırmıştır. 1970'lerde ise Doğu kültürüne eğilmeye başlamış, kimlik ve gelenek sorunsalına odaklanmıştır(Özdoğan

Türkyılmaz, 2013:88). 1970 akabinde üretilen eserlerinde İslam geleneği / tasavvufun etkileri sanatına yansımış, modernite ve İslam buluşturulmuştur. Labirent, eserlerinde sıkça karşılaşılan bir figür olmuştur (Durgun, 2000: 225).

1970'lerin sonları, sanatçının minyatüre duyduğu ilginin resimlerinde belirleyici unsurlar arasına girdiği dönemdir. Akyavaşın bu dönemdeki eserleri büyük ölçüde minyatürlere benzemektedir. Bu eserlerin ortaya çıkmasında, nakkaş Matrakçı Nasuh'un topoğrafik çizimleri etkili olmuştur. Nasuh'dan esinlenerek resimlerine kale ve çadır motifleri eklemiştir. Önceden çizilen duvarlar kalelere, kalelerden oluşan girift geometrik şemalara ve labirentlere dönüşmüştür. Bu unsurları zamanın akıcılığını ve hayatın devinimini görselleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Sanatçının erken dönem çalışmalarında kale/duvar türünden motiflerin gücü, otoriteyi, yasak/sınırlandırıcı unsurları sembolize etmek için kullanıldığı görülmektedir (Özdoğan Türkyılmaz, 2013: 95).

1980'li yıllardan sonra İslam kültürüne/tasavvuf felsefesine ilgi duyan sanatçı, diziler halinde çalışmıştır. Bu çalışmalarına çağrışımlı isimler koymuştur (Özdoğan Türkyılmaz, 2013: 88). Kimya-i Saadet, Hallac-ı Mansur gibi tarihteki büyük hikayeleri eserlerine konu olarak seçmiştir. Bu eserlerinde hat sanatı motifleri, bazı harfler, kutsal kitaplardaki bazı simge/semboller Akyavaş'ın soyut diline uyarlanmıştır (Gültekin ve Tokdil, 2018: 250). Eserlerinde hat, ebru, minyatür ve tezhip sanatlarının inceliklerini sergileyen Akyavaş, lekeleri, işaretleri, kaligrafiyi, figür ve sembolik soyut biçimleri birlikte kullanmıştır. Hayatının son yıllarında eserlerini imgelerden giderek arındırarak renk ve ışığa odaklanmıştır (Madra, 2000: 30).

Nusret Çolpan:

Nusret Çolpan'ın otuz beş yıllık sanat hayatına sığdırdığı, çok farklı boyut, malzeme ve teknikle çalışılmış dört yüzden fazla eseri vardır. Nusret Çolpan'ın minyatürünü çalıştığı dünya şehirlerinden bazıları şunlardır; Aynoroz, Buhara, Dubai, Köln, Medine, Mekke, Moskova, Mostar, New York, Paris, Tokyo, Türkistan, Sydney, Venedik, Washington. Bazen de iki ülkenin özelliklerini tek çalışmada birleştirdi veya tüm İslam dünyasının önemli eserlerini bir arada tek eserde nakşetmiştir. Minyatürünü

çalıştığı Türkiye şehirleri ise; Ankara, Bursa, Çanakkale, İstanbul, İznik, Konya'dır (Koçal 2023: 29).

Resim 34: *Nusret Çolpan'ın Türkiye Minyatürü*

(https://minyatursanati.tumblr.com/post/31195819217/nusret-%C3%A7olpan-t%C3%BCrkiye/ 2024)

Resim 35: *Nusret Çolpan'ın İstanbul Tarihi Yarımada Minyatürü*

(Koçal, 2023: 51)

Ülker Erke:

Tezhip ve minyatür eğitimini henüz ilkokul yıllarında Ord. Prof. A. Süheyl Ünver atölyesinde almaya başlamıştır. Daha çok tezhip çalışmaları başlayan serüveni, minyatüre gönül vermesiyle ressam Ercüment Kalmık ve Ali Sami Bayer'den aldığı desen ve anatomi dersleriyle iki eğitimini birlikte devam ettirmiştir. Osmanlı minyatür sanatının klasik anlayışına bağlı kalarak kendine özgü çizgisini vefatına dek devam ettirmiştir. Eserlerinde ağırlıklı olarak Anadolu'nun değerleri ve Mevlevilik konularını işlemiş, araştırmalarında bizzat yerinde inceleyerek belgelemiş, minyatürlerine aktarmıştır (Tümçelik 2018: 42). Sanatçı 23 Ekim 2020'de vefat etmiştir.

Resim 36*: Ülker Erke, Konya Mevlana Türbesi Minyatürü*

(Tümçelik, 2018: 64)

Resim 37*: Ülker Erke, Kudüs Mevlevihanesi minyatürü*

(Tümçelik, 2018: 80)

Gülçin Anmaç:

Tezhip ve minyatür çalışmalarına Cahide Keskin ile başlayan Gülçin Anmaç eğitimine Nusret Çolpan ile devam etme imkanı yakalamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcısı ile Geleneksel Türk El Sanatları Sanatkarı" onayını, tezhip ve minyatür sanatı dallarında aldı. Minyatür çalışmalarını çini panolara da uygulayan sanatçı, günümüzde üretmeye ve eğitim vermeye devam etmektedir.

Resim 38*: Gülçin Anmaç, Özbekistan Hiva Şehri minyatürü*

(Kaynak: https://gulcinanmac.com/minyaturler/ 2024)

Resim 39*: Gülçin Anmaç, Borsa İstanbul 25. Yıl Haritası Çini Pano*

(Kaynak: https://gulcinanmac.com/tasarimlar/ 2024)

Cahide Keskiner:

1931 İstanbul doğumlu olan Cahide Keskiner'in minyatür ve tezhip eğitimi 1953 yılında Ord. Prof. Süheyl Ünver'in sayılı öğrencilerinden biri olarak başladı.1958 yılında hazırladığı icâzet çalışmasına Selçuklu dönemi tezhibi uygular. Süheyl Ünver icâzet yazısında "zengin mazimizden yola çıkan Cahide Keskiner'in ince sanat dünyamızda çok ileri mertebeye vararak Türk süslemesinde rönesansımızı gerçekleştirdiğini" ifade etmektedir. Cahide Keskiner tezhip ve minyatür çalışmalarının yanı sıra Yıldız Porselen Fabrikası'nda porselen ve çini eserler de üretmiştir. Minyatürlerde yenilik yapmanın daha mümkün olduğunu savunan sanatçı, ancak yine de yeni yorumların Türk-İslam minyatür geleneğine aykırı olmaması gerekliliğini belirtir. (Çekin, 257) Sanatçı 14 Ekim 2018 yılında vefat etmiştir.

Resim 40*: Cahide Keskiner, Kız Kulesi*

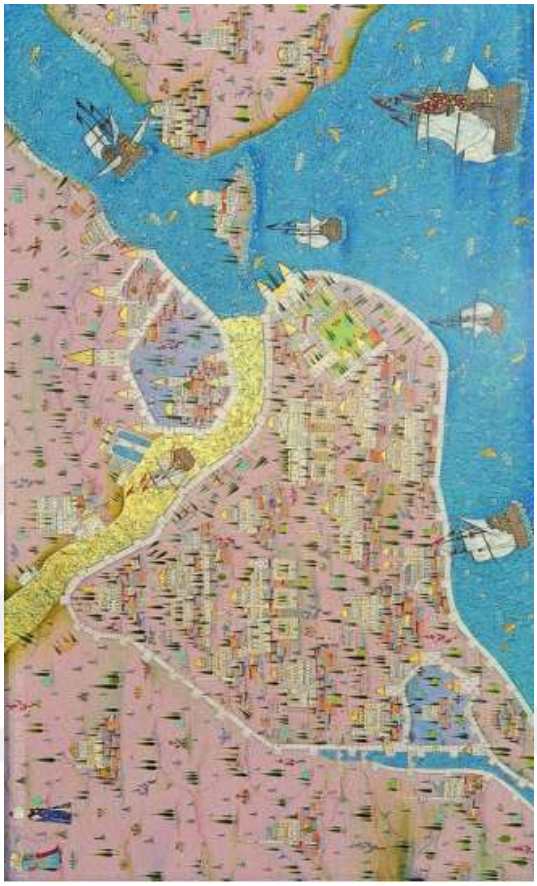
(Kaynak: https://www.ktsv.com.tr/sanatkarlar/41-cahide-keskiner/ 2024)

Taner Alakuş:

1966 doğumlu olan Taner Alakuş Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tezhip Ana Sanat Dalı'ndan 1987'de mezun olup, aynı üniversitede yüksek lisansını tamamlamıştır. Mimar Sinan Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak ders veren sanatçı sanatta yeterlilik programına da devam etmektedir.

Taner Alakuş'un minyatürlerinde tek bir konuya bağlı kalmadığı görülmektedir. Portreler, konulu kompozisyonlar, tek figürler, şehir tasvirleri anlanlarında çalıştığı söylenebilir (Tümçelik, 2018:103). Minyatürlerinde genellikle İstanbul tasvirlerini

kullanan sanatçı birçok özgün esere sahiptir. Sanatçı çalışmalarını 2010 yılında İstanbul Kariye Müzesi yanında açtığı "Taner Alakuş Minyatür Atölyesi"'de devam etmektedir.

Resim 41*: Taner Alakuş, İstanbul Minyatürü*

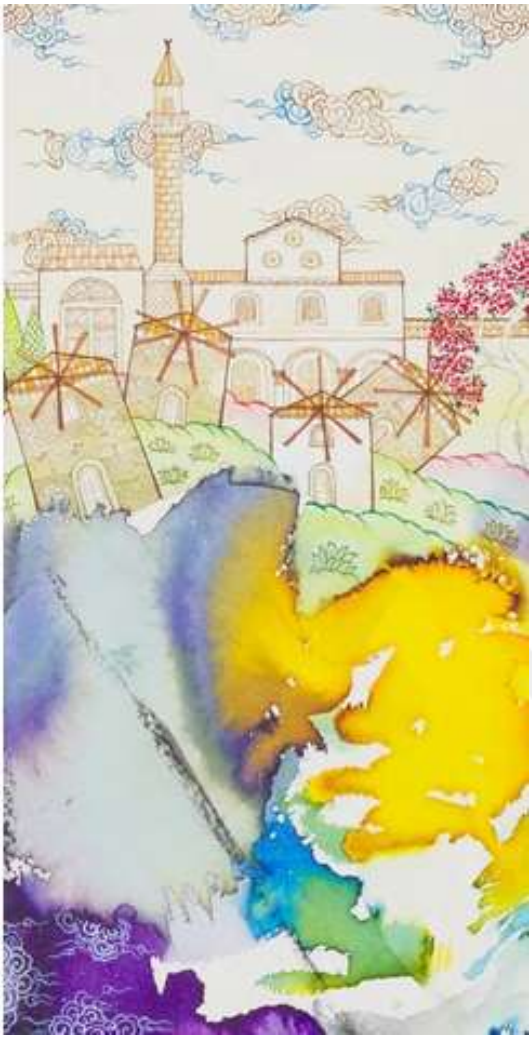
(Tümçelik, 2018: 118)

Filiz Adıgüzel:

1992 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü'nde eğitim almaya başlayan sanatçı 2000 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi ve 2004 Londra British Museum Art of Asia Yüksek Lisans programlarını bitirdi. Minyatür alanında uygulama ve teorik ders vermeye olarak devam ettiği Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Sanatta Yeterlilik programını tamamlamıştır.

Kent tasvirleri, figürlü kompozisyonlar yapan sanatçı klasik minyatür anlayışına yenilikçi yorumlarla özgün eserler vermektedir. Prof Dr. Filiz Adıgüzel Dokuz Eylül

Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölüm Başkanı olarak devam ettiği kariyerini sürdürmektedir.

Resim 42*: Filiz Adıgüzel, Denizden Alaçatı I, 2018*

(Kaynak: https://www.filizadiguzel.com/projects/denizden-ala%C3%A7at%C4%B1-i%2C-2018-ala%C3%A7at%C4%B1-by-the-sea-i%2C-2018- /2024)

3.BÖLÜM

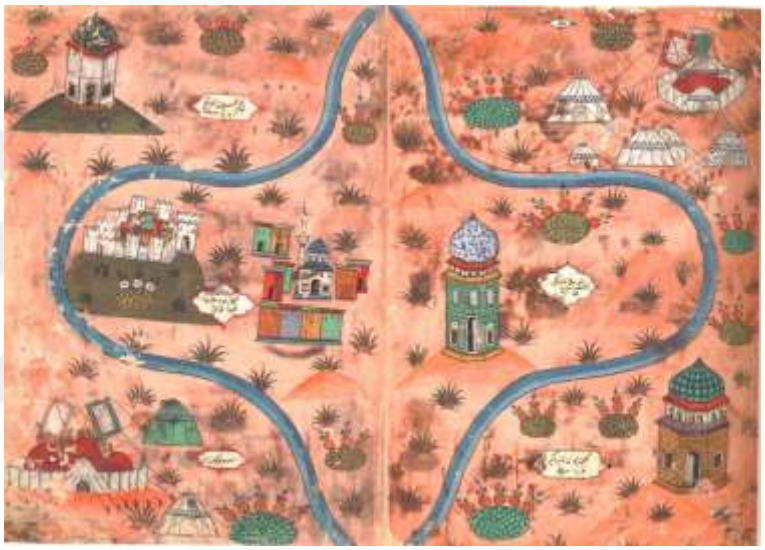
MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDEN ETKİLENEREK SERAMİK YÜZEYLERE TASARIM ÖNERİLERİ

3.BÖLÜM

MATRAKÇI NASUH MİNYATÜRLERİNDEN ETKİLENEREK SERAMİK YÜZEYLERE TASARIM ÖNERİLERİ

3.1. Minyatürlerde Seramik Yüzey Tasarım Önerileri

Matrakçı Nasuh'un Resim 43'de görülen iki sayfalı olarak tasvir edilen Arpa Tepesi ve Bat menzili minyatürü sır altı boyama tekniği ile çini pano uygulaması yapılmıştır.

Resim 43*: Matrakçı Nasuh, Arpa Tepesi ve Bat Minyatürü*

(Atasoy, 2015: 150)

Resim 44: *Matrakçı Nasuh Arpa tepesi ve Bat minyatürü çini pano uygulaması (40x60 cm)*

İkinci uygulamada yine Matrakçı Nasuh'un Resim 45'de görülen iki sayfalı olarak tasvir edilen Hille minyatürü, sır altı boyama tekniği ile çini pano uygulaması yapılmıştır.

Resim 45:*Matrakçı Nasuh Hille minyatütü*

(Atasoy, 2015: 146)

Resim 46: *Matrakçı Nasuh'un Hille minyatürü çini pano uygulaması (40x60 cm)*

Resim 47'de görülen pano çalışmasında İzmir'in tarihi yapıları renkli olarak, çarpık kentleşme yapıları siyah beyaz bezenmiştir. Sır altı dekor tekniği uygulanmıştır.

Resim 47*: İzmir minyatürü çini pano çalışması (30x75 cm)*

Resim 48'de görülen uygulamada; çömlekçi çarkında şekillendirilmiş çanak üzerine İzmir'in sembolik yapıları ve günümüz kentleşmesi sır altı dekor tekniği ile bezenmiştir.

Resim 48*: İzmir minyatürü çanak (18,5x36 cm)*

Resim 49*: İzmir minyatürü çanak*

Resim 50*: İzmir minyatürü çanak*

Resim 51'deki uygulamada ise amorf yapıdaki vazonun iki yüzüne kent ve doğa kurgulu minyatürler sır altı dekor tekniğiyle uygulanmıştır.

Resim 51*: Kent minyatür amorf vazo (26x28x12,5 cm)*

Resim 52*: Kent minyatür amorf vazo*

Resim 53, resim 55, ve resim 56'da görülen tasarımlarda; çömlekçi çarkında şekillendirilen formlar üzerine kent ve doğa kurgulu minyatürleri sır altı dekor tekniği ile bezenmiştir. Dekorlanmayan yüzeylere metalik sır uygulaması yapılmıştır.

Resim 53*: Kent minyatürü kase (10,7x29,5 cm)*

Resim 54*: Kent Minyatürü kase*

Resim 55*: Kent minyatürü vazo (18x10,5 cm)*

Resim 56*: Kent minyatürü vazo 2 (16x9,5 cm)*

Resim 57'de ise çini karo üzerine kent minyatürü sır altı dekor tekniği ile uygulanmıştır.

Resim 57*: Kent minyatürü pano (10x20 cm)*

SONUÇ

Minyatür sanatı, ait olduğu dönemin tüm özelliklerini yansıtan görsel ifade aracı olmuştur. Figürlerin, konulu kompozisyonların, portrelerin, kent ve doğa tasvirleri kullanılan minyatür sanatı, Osmanlı Sanatı içinde mümtaz bir yere sahiptir.

Matrakçı Nasuh'un, kent tasvirleri alanında minyatür veren sanatçıların en önemli öncüsü olduğu söylenebilir. Tarihçi, silahşör, hattat, matematikçi ve ressam olan Matrakçı Nasuh çok yönlü bir sanatçıdır. Kanuni devrinde sanatta çığır açmıştır. Topografik resim üslubunu getirmiş olup, figürsüz olarak yaptığı kent tasvirleri belge niteliği taşımaktadır. Yaptığı seferler sırasında gördüğü yerleri kendi zihin dünyasında canlandırarak aktarmıştır. Çizgisel anlatım ve kullandığı renklerle minyatür sanatında kendine ait üsluba sahiptir.

Tez çalışmasında Tarih ve matematik alanlarında verdiği kıymetli eserlerin incelemesi yapılmış, Nasuh'un minyatürleri içinde önemli yere sahip olan on iki kent minyatürü incelenmiştir. Matrakçı Nasuh'un, kullanmış olduğu canlı renklere ve özgün minyatür üslubuna bağlı kalınarak, seramik yüzeylere sır altı dekor uygulamalar yapılmıştır. Farklı sanat disiplinlerinin işbirliği ile seramik ve minyatür sanatını birleştirerek tasarım ve uygulama örnekleri verilmiştir. Bu uygulamalarda minyatür tasvirleri, çini sanatının geleneksel teknikleri gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ATASOY, Nurhan(2015), *Matrakçı Nasuh ve Menazilname'si*, MASA

DECEİ, A.(1953), "Un "Fetih-nâme-i Karaboğdan" (1538) de Nasuh Matrakçı", Fuad Köprülü Armağanı (Melanges Fuad Köprülü), İstanbul

MATRAKÇI NASUH: Fetih-nâme-i Karaboğdan, TSMK Revan 1284/2

NASUHÜ'S-SİLAHİ (Matrakçı)(2000), Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han, Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara

NASUHÜ'S-SİLAHİ (Matrakçı)(2001), Tarih-i Feth-i Sikloş ve Estergon ve Estolnibelgrad, Tarih-i Sultan Bayezid, Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara

NORMAL, J. Johnston(1971), "The Urban World of Matraki Manuscript", JNES, XXX/3

ÖNDER, Mustafa(2002), *Geçmişten Günümüze Resimlerle Türk Haritacılık Tarihi*, Ankara

SÜREYYA, Mehmed(1996), Sicill-i Osmânî, c. I, IV.,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

WALTER, B. Denny(1970), "A Sixteenth-Century Architectural Plan of Istanbul", Ars Orientalis, VIII, Washington

YURDAYDIN, Hüseyin Gazi(1976), Nasûhü's-Silâhî (Matrakçı), Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultân Süleymân Hân, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

YURDAYDIN, Hüseyin Gazi(2014), *Beyân-ı Menâzil- i Sefer-i Irakeyn*, Ankara

YURDAYDIN, Hüseyin Gazi(1992), Beyân-I Menâzil-İ Sefer-İ Irâkeyn, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 6

YURDAYDIN, Hüseyin Gazi(1963), *Matrakçı Nasûh*, Ankara 1963.

YURDAYDIN, Hüseyin Gazi(2003), *Matrakçı Nasuh*, DİA, XXVIII

MAKALELER

ERKAN, Davut(2011), "Matrakçı Nasûh'un Hayatı ve Eserleri Üzerine Notlar", Osmanlı Araştırmaları, Sayı: 37

KARAZEYBEK, Mustafa(2000), "Kânûnî Döneminde Yazılmış Bir Târîh-i Al-i Osman", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, sy. IV, İzmir

KESKİN, Zehra: ‘Sanata Adanan Bir Ömür, Cahide Keskiner, Z Dergisi

SELVİ, Hüseyin Zahit ve BEKİROĞLU Keskin, Gaye(2017), Matrakçı Nasuh’un Galata Ve İstanbul Minyatürlerinin Harita Tekniği Açısından İncelenmesi, İstem, Yıl:15, Sayı: 29

TEZLER

ÇAĞLAYAN, Nilgün(1995), XVI. *Yüzyıl Osmanlı Dönemi Minyatür Sanatı ve Kanuni Dönemi Minyatür Sanatçısı Matrakçı Nasuh*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

ERKAN, Davut(2015), Matrakçı Nasuh’un Suleyman-namesi (1520-1537), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

KARA, Ümran(2013), *Matrakçı Nasûh Ve Eseri Tuhfetü’l-Guzât,* Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

KOÇAL, Suna Selma(2023), Nusret Çolpan Minyatürlerinde İstanbul Camileri, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi

TOKLUKÇU, Ahmet(2010), *Matrakçı Nasuh’un Süleymennamesi,* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

TÜMÇELİK, Esra Korucu(2018), Günümüz Uygulamalarında Minyatür Geleneğini Sürdüren İki Sanatçı ve Yeni Tasarımlar, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

SÖYLEMEZ, Faruk(1995), Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman (1481-1512), Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri

İNTERNET KAYNAKLARI

Çekin, Zehra, Sanata Adanan Bir Ömür, Cahide Keskiner, Z Dergisi, https://www.zdergisi.istanbul/makale/sanata-adanan-bir-omur-cahide-keskiner-46

Fikriyat, Matrakçı Nasuh Sergisi, 2017
https://www.fikriyat.com/kultur-sanat/2017/11/20/matrakci-nasuh-sergisi-macar-sanatseverlerle-bulusacak

GÖRSEL KAYNAKLAR

Matrakçı Nasuh'un Hareketli Kuleler Projesi

https://tr.pinterest.com/pin/707135578969357229/

Kasrışîrin ve Irâk-ı Arab menzillerini gösteren minyatür

https://islamansiklopedisi.org.tr/beyan-i-menazil-i-sefer-i-irakeyn/

Nusret Çolpan'ın Türkiye Minyatürü

https://minyatursanati.tumblr.com/post/31195819217/nusret-çolpan-türkiye

Gülçin Anmaç, Özbekistan Hiva Şehri minyatürü

https://gulcinanmac.com/minyaturler/

Gülçin Anmaç, Borsa İstanbul 25. Yıl Haritası Çini Pano

https://gulcinanmac.com/tasarimlar/

Cahide Keskiner, Kız Kulesi minyatürü

https://www.ktsv.com.tr/sanatkarlar/41-cahide-keskiner/

Filiz Adıgüzel, Denizden Alaçatı I minyatürü

https://www.filizadiguzel.com/projects/denizden-ala%C3%A7at%C4%B1-i%2C-2018-ala%C3%A7at%C4%B1-by-the-sea-i%2C-2018-

ÖZGEÇMİŞ

Burçak Değerli

Eğitim Bilgileri

Yüksek Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı, 2013-

Pedagojik Formasyon, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, 2016-2017

Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı, 2009-2013

Önlisans, Ege Üniversitesi, Ege Meslek Yüksek Okulu, Seramik Bölümü, 2004-2008

Sanatsal Etkinlik

Karma Sergi, "500. Yılında Piri Reis" Sabancı Kültür Merkezi, 2013

Karma Sergi "Alaçatı Genç Sanat Günleri" Atölye Su, 2013

Karma Sergi "Dokuz Eylül Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Öğrenci Sergisi" Sabancı Kültür Merkezi, 2013

Karma Sergi, Ege Bölgesi Görsel ve Plastik Sanatlar Derneği, 2014

Sanat Çalıştayı "DAÜ Sanat Üçgeni 2", Doğu Akdeniz Üniversitesi, 2017

İş Deneyimi

Serel Seramik Fabrikası (Alt Yapı) Stajyer, 2005

Ege Seramik Fabrikası (Kalite Güvence ve Proses Geliştirme), Stajyer, 2006

Miş'li Sanatlar'da Görünmeyen Eller (Sahne Resimleme),Dokuz Eylül Üniversitesi, 2009

İzmir Devlet Tiyatrosu Atölyesi (Sahne Resimleme), Stajyer, 2009

Mehmet Gürsoy İznik Çini, (Alt Yapı Dekor ve Tasarım), Stajyer, 2011

Özel Sevim Anaokulu, Seramik Öğretmeni, 2012-2013

Tüzüm Kızılcan Seramik Atölyesi, (Alt yapı Dekor ve Tasarım), 2012

Tüzüm Kızılcan Seramik Atölyesi, Sır altı ve sır üstü dekor, 2013-2014

İzmir Olgunlaşma Enstitüsü, Çini usta öğreticiği, 2016